

EMMAUSI ESTE

EVANG. THEOLOGUSOK
FOLYÓIRATA.

II. évf. 5. szám.

1930. május hó.

Ára: 80 fillér.

EMMAUS FELÉ...

EVANGÉLIKUS THEOLOGUSOK FOLYÓIRATA

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE P 5.—, FÉL ÉVRE P 2.50
EGYES SZÁM ÁRA 80 f.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
SÓPRON, EV. THEOLOGUS OTTHON.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk.
(Kéziratokat nem adunk vissza.)

TARTALOM:

VISZKOK LAJOS: A keresztyén ember és a valóság ..	145—148
ELERT WERNER: Luther Marburgban. (Fordította: Lic. Dr. Karner F. Károly) ..	149—158
DOKTOR LUTHER MÁRTON NAGY KÁTÉJA (IV) ..	159—176
RASENDRAHASINA: A keresztyénség Madagaszkáron. (Ford.: Lülík Ferenc) ..	177—180
THEOLOGUS ÉLET ..	181—182
KÖNYV, FOLYÓIRAT ..	183—184

SZERKESZTIK:

FARKAS ZOLTÁN, JAKUS IMRE, KEKEN ANDRÁS, KÓTSCH LAJOS

E M M A U S F E L É . . .

A KERESZTYÉN EMBER ÉS A VALÓSÁG.

„És az,) mikor eljő, megfeddi a világot bűn, igazság és ítélet tekintetében :
bűn tekintetében, hogy nem hisznek én bennem;
és igazság tekintetében, hogy én az én Atyámhoz megyek, és íöbbé nem láttok engem;
ítélet tekintetében pedig, hogy e világnak fejedelme megítéltetett.“*
„Nem azt kérem, hogy vedd ki őket e világból, hanem, hogy őrizd meg őket a gonosziól.“

Ján. ev. 16, 8—11; 17, 15.

KORUNKBAN, különösen egyes lélektani iskolák hatására, sokan azt tartják, hogy a vallásos ember nem él a valóságban. Szerintük vallásosnak lenni annyi, mint az élet terheinek nyomására egy irreális, képzeleti világba menekülni s a megkínzott lélek számára ott keresni vigaszt és kárpótlást. Nem tagadjuk, hogy a vallásos élet tág mezején elég gyakran találkozzunk ilyen jelenségekkel is. Mi mást mondjunk pl. arról a szerzetesről, aki a világot megvetve csak önmagának él s elhanyagolja azokat az igen fontos kötelességeket, amelyek reá, mint az emberiség egy tagjára szociális szempontból esnek? Az ilyen remetének a tömegtől megcsodált életmódja csakugyan nem más, mint az élet kemény realitásai elől való gyáva megfutamodás. De amikor ezt elismerjük, keresztyén hitünk teljes erejével valljuk, hogy az igazán vallásos ember életében ennek nem szabad előfordulnia. A keresztyén embernek egészen más álláspontot kell elfoglalnia a világgal szemben, mint a magát akármilyen valláshoz számító remetének. A vigasztalás számára nem abból áll, hogy a világtól elfut, hanem hogy szembefordul vele, megismeri és leszámol vele. A *vigasztaló Szentlélek* munkája nem azzal kezdődik, hogy e világot, melyet Isten bölcsesége és hatalma hívott létre, minden további nélkül elítélt, hanem hogy azt *megfeddi*.

Az a három dolog, mely minden ember s minden társadalom életében a legnagyobb szerepet játssza: a bűn, az igazság és az igazságot szolgáltató ítélet. Ezekhez való viszonyunk teszi a világot Isten szépséges paradicsomkertjévé vagy a szenvedések poklává.

Nincs ember, aki ezt ne tudná. Amikor pl. a társadalom valamely rétege felkel, hogy vélt vagy valóságos elnyomóit magáról lerázza, nem *igazságot* követel-e magának a társadalom *bűneivel* szemben, melyeket az *igazságszolgáltatásnak* volna kötelessége megszüntetni? Viszont a társadalom nem az *igazság* nevében *ítéli-e el* s igyekszik elnyomni a lázadó társadalmi réteg *bűnös* megmozdulását? Nem az igazság-e az a jelige, mely minden nemes emberi törekvés

*) a Vigasztaló.

zászlaját a magasba emeli? De kérdés, mire alapítja az ember s a társadalom a bűntelenségre, igazságra s a helyes ítéletre vonatkozó ítéletét? Milyen alapon követelhet bűntelenséget, önzetlenséget, szeretetet másoktól, mikor az ő élete sem egyéb, mint a bűnök szakadatlan láncolata? Háttha a vele szemben elkövetett sérelmek jogosak? Vagy, miképpen követelhet igazságszolgáltatást, mikor ő sem követi az igazságot?

Akármiképpen áll is a relativitás tanának az ügye a természettudományok terén, bizonyos, hogy a Krisztustól való elszakadás az erkölcsi életet a relativizmus ingoványos világává teszi. Jézus nélkül lehet *erkölcsstanokat* írni, hatalmas köteteket összeszerkeszteni, de ahány az ilyen krisztustalan erkölcsstani rendszer, annyiféle az a legfőbb mérővessző, mellyel a lét értékeit felbecsülik. Krisztus nélkül nincs *abszolút kritérium* az erkölcsi élet szemlélésére. Krisztus nélkül a relativitás az úr az erkölcs világában.

Ezzel szemben mit látunk a keresztyén embernek a Szentlélektől vezérelt valóság szemléletében? A keresztyén embernek van abszolút mértéke: Jézus személye, élete és tanítása. Ha pl. a bűn tekintetében nézi a világot, nem önmagából indul ki, hanem Jézusból s azt mondja, ennek a világnak nagyon bűnösnek kell lennie, mert nem képes benne hinni. Ugyanis miért nem képes? Figyeljük meg csak azokat, akik hitelenségük mellett ilyen vagy amolyan érvet hoznak fel! Ahány ilyen emberrel csak találkoztam, annak a lelkében mindig volt valami bizonytalan zúr-zavar, valamilyen elintézellen régi ügy: valamilyen bűn s a szép érvek kieszeléséhez a rugót nem a való élet szemlélete, hanem annak az elfojtott bűntudatnak az ereje szolgáltatta. Mert a bűn mindaddig erő marad a lelkünkben s démoni hatalommal mindaddig befolyásolja az életünket, amíg vagy tönkre nem tett bennünket teljesen, vagy amíg Isten színe előtt le nem számoltunk vele. Ilyen alapon tehát mi, keresztyének tudjuk, hogy a világ nem a nyílt avagy az álarcos háború, nem is a sok visszaélés és a gyengék kizsákmányolása miatt bűnös. *Számunkra a bűnösség legfőbb bizonyága az, hogy a világ nem tud a jóban, a tökéletesben: Krisztusban hinni. Ennél bűnösebb lelkületet elképzelni sem lehet. S mert ezt a keresztyén ember tudja, azért az Isten Szentlelkével együtt ő is megfeddi a világot.*

De megfeddi nemcsak a bűnéért, hanem az «igazság»-áért is olvassuk továbbá. Nyilvánvaló, hogy az az «igazság», amely feddésben részesülhet, nem igazság, hanem látszat, képmutatás, legfeljebb öncsalás. Jézus bírái azt hitték, hogy igazságot cselekszenek, amikor Jézust elítélik, kivégeztetik s így rákényszerítik arra, hogy Atyjához menjen s őt többé emberi szem ne láthassa. Jézus fő ellenségeit, a farizeusokat sem szabad úgy tekintenünk, mintha ők a képmutatásnak s világszalásnak tudatos képviselői lettek volna. A farizeusok közül magukat sokan őszintén igaznak tartották. Azt tartották, hogy az igazság követeli Jézus halálát. Abban a korban az igazságnak kevés olyan következetes, lankadatlan buzgalmú híve volt, mint épen a farizeus. A baj csak az, hogy az ő igazságuk e világi igazság volt, alap és kritérium, Krisztus nélkül. Ezért nem lehetett igazság s ezért méltó feddésre. Mivel pedig a keresztyén ember is azt tapasztalja, hogy ennek a világnak az igazsága Krisztus nélküli igazság, Isten Szentlelkével a szívében ő is megfeddi azokat, akik azt hiszik, hogy Krisztus nélkül az igazság képviselői lehetnek.

Végül megfeddi Isten Szentlelke a Krisztus nélküli igazságszolgáltatókat is, mindazokat, akik abszolút alap nélkül mernek embertársaik felett itélkezni: a krisztustalan bírakat is. Mert íme, a krisztustalan itélkezés örök szégyen-

feltja ott áll az emberiség szeme előtt: az e világi igazságszolgáltatás e világ fejedelmét, az egyetlen igaz embert mint gonosztevőt ítélte halálra. Ennek a legfőbb «Justizirtum»-nak mindenkit el kell riasztania attól, hogy Jézusban való hit nélkül próbáljon igazságot szolgáltatni.

Mindez világosan mutatja, hogy a keresztyén ember valóságsszemlélete Jézusról, az Igazról tájékozik s ezért a legközelebb áll a valósághoz. S mert ez így van, azért a Vigasztalóval együtt ő is «megfeddi a világot bűn, igazság és ítélet tekintetében».

Ezzel kezdődik tehát a keresztyén ember vigasztalódása. De mi ebben a vigasz? Nagyon sok. Ebben a feddésben benne van az egész keresztyén optimizmus. Mert akinek jó mérővessző van a kezében, az nemcsak azt tudja megállapítani, hogy mennyi a rossz ezen a világon, hanem meglátja e világnak s a benne való életnek nagyszerűségét és szépségét is. Észreveszi, hogy e világ minden szépségének és jóságának vonását isteni kezek rakták fel. Hogy itt üde reggelenként minden kis fűszálra Isten Szentlelke leheli rá a harmatot, megtanulja, hogy ez a világ csak Krisztus nélkül gonosz, hazug és igazságtalan.

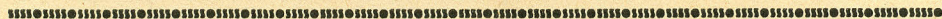
Ez a világ azért gonosz, mert Őbenne nem hisznek. Emiatt méltó a Szentlélek feddésére. A pusztá feddésnél azonban nem áll meg a Szentlélek s a keresztyén ember sem állhat meg, ha nem akar a vallásos élet említett vádlóinak igazat adni. *A feddés mindig csak akkor jogosult, ha a javulást akarja előmozdítani.* Már a földi szülők feddésén is mindig át kell csillannia a szeretetnek. Mennyivel inkább hihetjük, hogy az Isten Szentlelkének feddése mögött is ott az igazság, hogy a Jézusban való hit erőt ad e világ bűnei ellen való küzdelemre s reményt a győzelemre! Testvérem! Krisztus, az emberi lélek legnagyobb ismerője mondja, hogy életed s helyzeted e világban megjavul, ha hiszel benne! Kinek hiszel, ha neki nem?! Tudd meg, hitelenséged nem Krisztus, nem is az Isten miatt van, hanem a lelked mélyén meghuzódó bűneid démoni ereje nem enged hinni! Nem Krisztus az oka hitelenségednek, hanem a te titkos és kevésbé titkos bűneid. Kutasd ki őket hamar és számolj le velük s ne nyugodj addig, amíg nem tudsz hinni a jóban, az Igazságban: Krisztusban!

Ez az intelem szól azoknak is, akik magukat jó keresztyéneknek tartják, holott talán az ő vallásos életük sem egyéb, mint az élet komoly feladatai elől való menekülés. Vizsgáljuk meg hitünket, nincs-e így a dolog, mert ha így van, bűnösök vagyunk. Kötelességünk a földi életben tevékeny részt venni. «Nem azt kérem, hogy vedd ki őket e világból» — imádkozik Jézus érettünk. Isten nagy feladatok elvégzésére teremtette a hitre fogékony lelkű embereket a világra s nem azt akarja, hogy megvessék s elhagyják, hanem hogy feddjék, bűneinek, gyöngeségeinek ismerete alapján javítsák s dolgozzanak érte, hogy szolgálják e világ eljövendő dicsőségét, az Isten országát. Amíg az ember megmarad hitének pusztá szemlélésénél s a benne való gyönyörködésnél, amíg valóságát csak magánügynek tekinti, mialatt *szociális* és egyéb kötelességeit elmulasztja, méltán mutat rá a világ ujja, hogy íme, itt is egy *világkerülő*, aki az élet nehéz, de főséges küzdelmei elől az álmodozás színes felhői közé menekült. *Ellenben ha látják, hogy «álmodozás»-ainkból mindig nagy lelki erővel, munka- és szolgálatkésztséggel térünk vissza, ha úgy fénylik a mi világosságunk az emberek előtt, hogy látják a mi jócselekedeteinket* (Mt. 5, 17.), *észreveszik* ők is, hogy az imádság világa magasabbrendű hatalmak világa, honnan a lélekbe az örökkévalóság erői áradnak, melyek a gonosztól megőriznék s a jóra képessé tesznek. S akkor ők is szent szomjuságot fognak érezni s meríteni

kivánnak az erőknek ama kútjából, melyből a jó keresztyének öntözik szívük virágos kertjét. Ez a szent szomjúság pedig már sokat jelent: a hitnek kezdetét, az igazságra való szomjuhozást, mely nem fog kielégítettetés nélkül maradni (Mt. 5, 6.) Ezzel az ő igazságuk és itéletük is közeledik az abszolút igazság s a tévedhetetlen igazságszolgáltatás felé.

Az Isten árnyékában felüdülni s onnan új erőkkel visszatérni a világba, annak bűneit szeretettel feddeni, Isten országának a földön való megvalósulásáért nemcsak szívvel és lélekkel, hanem a két karunk szorgalmával s homlokunk verejtékével is dolgozni: ez legyen a keresztyén embernek a valóság szemléletéből folyó jelszava!

VISZKOK LAJOS, Berlin.

A Lélek azoknak adatik, „akik a Szent-Lélek által nem nagyokká akarnak lenni, akik nem nagy számokként akarnak szerepelni Isten országában, hanem akik nullákká engedik magukat keresztteltetni, akik úgy akarnak növekedni, mint Keresztelő János, vagyis alábbszállani.“ (Ján. 3 : 30.)

*

Akinek az Isten nem mértékkal adta az Ő Lelkét, arról ezt olvassuk : „örökkévaló Lélek által önmagát áldozta fel Istennek“. (Zsid. 9 : 14.)

*

A Szent-Lélek a szolgálat Lelke. „A tanítványok azért fegyvereztettek fel a Szent-Lélekkel, hogy szolgálhassanak a világnak.“

*

Engedelmesség a Léleknek az iránt a mértéke iránt, amelyet már megnyertünk, ez az út a Lélek teljességének megnyerésére.

*

Lélek szerint járjatok, — mondja az apostol Gal. 5 : 16-ban. „Aki Lélekben jár, az megtanulja csirájában megölni a kísértéseket, az olyan tekintetet nyer, mint amilyen a hadvezéré: tudja, hogy milyen helyzetbe juttathat bennünket egy meg nem engedett gondolat vagy tekintet.“ St. Gy.

LUTHER MARBURGBAN.*)

Írta : D. Dr. ELERT WERNER.

I.

SOKSZOR hallhatjuk, hogy a «protestantizmus egysége» a marburgi colloquium alkalmával Luther biblicista makacsságán feneklett volna meg, hogy továbbá ez a makacsság tisztára az úrvacsora szereztetési igéinek «est» szavába kapaszkodott volna és hogy végül az egész lutheranizmus néhány évszázadon keresztül nemcsak a szeretet köpenyével takarta be ezt a makacsságot, hanem azt még hozzá az egyházi öntudat egyik főpillérévé is tette. Ez a kép, amelyet némelyek a történeti valóságról festettek, olyan groteszk, hogy terjesztői elfogultságának kimutatására nem kell sok szót vesztegetnünk. Ez a felfogás, mely még az e ponton Lutherrel együtt érző Hegelnél és Rankenál is megtalálható, az utóbbiakat egyenesen gondolkodásuknak a méltóságától fosztja meg.

Igaz, hogy Luther odaírta az asztalra a szavakat: «Ez az én testem». De az az asztal le volt terítve. A vitát egyes bibliai helyekről a svájciak nyitják meg. Diadalmaskodva jelenti ki Zwingli, hogy Ján. 6, 63 Luthernek «még kitöri majd a nyakát», — amire Luther «Zwinglit barátságosan inti», hogy «takarékoskodjék a büszke és dacos szavakkal, míg haza nem érkezik svájci hívei közé...» Az egész délelőtt folyamán a svájciaknak e legfontosabb íráshelye felett vitatkoznak. A délutáni ülést Zwingli nyitja meg Zsid. 5, Róm. 5 és Fil. 2-ből vett idézetekkel. Luther úgy találja, hogy mindez nem tartozik a tárgyra. És csak amikor Zwingli felháborodva felkiált, hogy «szégyen volna, ha mi (t. i. a wittenbergiek, a tudósító, a nürnbergi Osiander itt egybefoglalja magát a wittenbergiekkel), ilyen súlyos hittételt védelmeznénk, tanítanánk és képviselnénk és mégsem tudnók vagy akarnók azt az Írásból igazolni», — ebben a pillanatban «Luther felemelte a bársonyterítőt és megmutatta neki az ígét: Ez az én testem, amelyet krétával felírt magának és azt mondta: itt a mi Írásunk». Ez volt az a tartalék, amelyet tartogatott. Meggyőződése szerint ez kétségkívül drágakő volt, oly kemény, mint a gyémánt, de Istenről és a

*) Eredetije megjelent a „Zeitwende“ c. folyóirat (C. H. Beck kiadása, München) 1929. októberi számának 315–324. lapjain.

világról, Krisztusról és a bűnbocsánatról, az egyházzal és a sakramentomról alkotott egyetemes felfogásának csak egy mozzanata, amely hitének legmélyebb kényszerítéséből származott. Feleslegesnek látszott, hogy a colloquium második főpontjára, az illető íráshelyeknek az egyházi atyáknál található különböző értelmezéseire kitérjenek. Sem a svájciak, sem a wittenbergiek nem remélhettek innét döntő bizonyítékot tanításuk érdekében.

Hátra van a svájciak bizonyíték-láncolata. Az ubiquitous tanárról, Krisztus testének «mindenütt-valóságá»-ról van szó, amelyet a wittenbergiek tanítanak: ezt a tant kell megcáfolni. Ökolampadius minden test «körülírtságá»-ról és határoltságáról beszél. Zwingli támogatja: ha valamely test nincs egy meghatározott helyen, úgy az nem test. Luther úgy véli, ez matematika, amelyhez neki semmi köze. Mégis emlékeztet arra, hogy ezek az állítások a filozófus számára — Aristotelesre gondol, — sem érvényesek feltétlenül. A világ a maga egészében is test, de azért még sincs «helye», azaz testi kiterjedettsége ellenére sincs a térnek egy bizonyos helyén. Azonban itt egy szoros értelemben theologiai kérdéssel van dolgunk. Ez pedig, mint mindig, végső eredményben maga az Isten-probléma. Úgy tetszhetnék, mintha ez a kérdés csak nagyon laza összefüggésben volna a Krisztus mindenütt-valóságának a kérdésével. Luther a matematikai szemléleti móddal szemben Isten mindenhatóságára utal. Egy ilyen utalás könnyen azt a látszatot kelthetné, mintha valaki valami lehetetlent állított volna és most az ellenféltől ki akarja erőszakolni annak elismerését, hogy az mégis lehetséges. De a lehetőségességnek a kérdését megint csak az ellenfél vetette fel. Luther szerint a kérdés lényege egészen más.

Ha nem tudott vagy nem akart is az úrvacsorai kérdés világnézeti vonatkozásait illető, az ellenfél által felvetett probléma elől kitérni, első sorban mégis annak elismerését kellett követelnie, hogy a sakramentomban Istennel van dolgunk. Ebből azonban mindenképp előtt az következett, hogy «a helyek vagy térbeli pontok Isten színe előtt olyanok, mint az idő», azaz, hogy Isten ép oly kevéssé gondolható időbelinek, mint térbelinek. Ezen tételre vonatkozólag joggal hívta fel tanunak az egész keresztyénséget. Ennek ellenére is ellenfeleitől kimondottan követelnie kellett annak elismerését, hogy «az Isten jobbján» sem valami meghatározott hely. Zwingli eredetileg a térbeli megkötöttség érdekében bizonyítékként akarta felhasználni azt a tételt, hogy Krisztus Isten jobbján ül. S ha a svájciaknak ezen a ponton tényleg engedni kellett, annál görcsösebben ragaszkodtak Krisztus mennybemenetelének a történetéhez. Ez szerintük megdönthetetlenül bizonyítja, hogy Krisztus a mennybe, azaz egy bizonyos helyre vitetett fel és ennek következtében nem lehet «mindenütt». Ez alkotta már a megelőző évek irodalmi harcainak is a tárgyát s a lutheri úrvacsorai tan ellenfelei még két évszázadon keresztül felhasználták a Jézus mennybemenetelére vonatkozó történetet annak megcáfolására.

Ez volt az a pont, amelyen Luther a svájciak biblicizmusát világnézeti szempontból általában nem tudta követni. Mint legtöbb kortársa,

ő is egész életében ragaszkodott a ptolomaeusi (geocentrikus) világképéhez. De lehetetlennek tartotta, hogy ahhoz kösse magát, ha Istenről volt szó. S. az Istenre való vonatkoztatás volt előtte a lényeges a mennyekről alkotott képzetében is. Ebben a tekintetben a német mystika egyes nézeteit vette át. Míg a református theológusok, maga Kálvin is, kapcsolatba hozták a mennyet, ahová Krisztus felment, a ptolomaeusi sphaerákkal, addig Luther számára a mennybemenetel «az Atyához való menetel» volt, az Isten-nel való olyan abszolút együtt-lét (Verbundenheit), amelyben nincsen már «fenn» és «lenn», vagy «most» és «itt». Szemében az Atyához való ezen menetel nemhogy nem volt akadály a úrvacsorai tanának, hanem fordítva egyenesen feltétele volt annak. Ez vezet el úrvacsorai tanának a legmélyebb vallásos érdekéhez.

II.

Ökolampadius engedékenységet akart tanusítani Lutherrel szemben: Krisztus jelen van a maga istensége szerint; embervolta szerint azonban le van bilincselve abban a bizonyos messze távolban a csillagokon túl; de Luther se ragaszkodjék olyan csökönyösen Krisztus embervoltához; emelkedjék fel gondolataival Krisztus istenségéhez. Könnyű ezt mondani, de Luther számára ez lehetetlen. Nemcsak azért, mivel nem ismert mennyországot, mint valami kiterjedt valóságot, ahol Krisztusnak a testét elgondolhatta volna, hanem mindenekelőtt azért, mert ezzel hitének egy östényét rombolta volna le. «Nem tudok, — feleli Ökolampadiusnak az említett tételére, — más Istenről, mint aki emberré lett s így nem is akarok más Istent.» Így a drezdai könyvtárban levő tudósítás. Részletesebben mondja ugyanezt egy másik fültanu: «Hogy ő (Luther) nem tisztel más Istent, hanem csak azt, aki testté lett; ezen kívül nem is akar mást. Mert nincs is más (Isten), aki megmenthetne. Ezért nem is tudja elviselni, hogy Krisztus embervoltával olyan kicsinylőleg és megvetőleg bánjanak.» Ezek a legfontosabb szavak, amelyeket Luther Marburgban általában mondott: teológiájának a középpontjába vezetnek. Ezek adják meg a kulcsot úrvacsorai tanához.

Luther szavai emlékeztetnek arra, hogy szemében Isten a Krisztusban adott kinyilatkoztatás nélkül a félelmek Istene. Mert Krisztuson kívül a törvénynek és ítéletnek az Istene. Ő a mi sorsunknak mindent predesztináló ura: ura annak a rettenetes sorsnak, hogy teljesítenünk kell valamit, amit teljesíteni nem tudunk. És mivel ezen helyzetünk okát benne kell keresnünk, nem ítéletünk másként, mint hogy Isten ugyan követeli tőlünk a jónak a teljesítését, de maga arra indít, hogy a rosszat tegyük, — mint ahogy megkeményítette fáráo szívét és elvetette Ezsaut, mielőtt megszületett. Ez a belátás Luther szerint szükségképen következik minden, a természetből, az értelemből és a lelkiismeretből származó ismeretből, feltéve, hogy az ember azokat az Istenre konvergáltatja. Ez volt az erkölcsi optimizmusban leledző (moralfreudig) Erasmusszal való leszámolásának is a főtárgya 1525-ben. Ilyen Isten

előtt, aki belekényszeríti az embert ebbe a rettenetes helyzetbe és azután mégis felelőssé teszi az embert az isteni követeléssel szemben tanúsított csődjéért, ilyen Isten előtt meghal minden reménység, meghal minden élet. Ez az elrejtett Isten, a haragnak és halálnak Istene.

Egyedül ezen az alapon érthetjük meg, hogy mi volt Luther számára az evangélium. Az utóbbi a követelés helyébe az ígéretet, a követelt igazság helyébe az ajándékozott igazságot, a kárhozat helyébe a kiválasztást teszi. De mindezt nem a tanítás formájában, amely a régi, rettenetes felismeréseket egy új, örvendetes felismeréssel gazdagítja, hanem «a Krisztusban». Krisztus személyének, életének és halálának a titka abban van, hogy benne mindaz beteljesedik és beigazolódik, amit az Isten haragjának feltétele mellett várunk: ítélet és halál, — és hogy mégis ennek ellenére Jézusnak az életében és keresztfáján oly igazság (iustitia, Gerechtigkeitei) válik valósággá, amely feltétlenül transcendens minden embernek nevezett lény részére. A Jézusról szóló ige pedig azáltal lesz evangéliummá vagy ígéretté, hogy mindezekhez hozzá kell tenni azt a szót «teéretted». «Krisztusnak az igazsága énérettem», ez bűnbocsánatot jelent ítélet helyett. Ezt a bocsánatot a «hitben» nyerjük el. Hinni annyit jelent, mint azzal a bizonyossággal lépni a lelkiismeretem tanúsága szerinti harag Istene elé, hogy nekem megbocsátja a bűnömöt. Ez életet és halált okozó lépés. Mert ha mégsem bocsát meg, akkor a halál fia vagyok. De megbocsát, mert a Krisztus igazságát ígérte nekem. Ez az ígéret szigorú értelemben vett kinyilatkoztatás: a másvilágból való ige, amely ellentétben van minden, a természetből és érteleből levont következtetéssel. Ezt az ígét Isten a Krisztusban szólja. De csak benne. Az Ember-Krisztusban és csak őbenne, lépett ki Isten az ő rejtekéből és lett a kinyilatkoztatás Istene.

Ezek Luther theológiájának amaz alapelemei, amelyeket az említett marburgi mondatokban összefoglal: ő nem ismer más Istent, mint aki emberré lett. Nincs is más, aki megmenthetne. Ezért nem tudja elviselni, hogy Krisztus embervoltával kicsinylőleg és megvetőleg bánnak. Valóban az Ember-Krisztuson mulik itt minden.

III.

Nyilvánvaló, hogy Luther számára keresztülvihetetlen az a gondolat, hogy Krisztusban istensége és embersége szétválasztás-sék. Szerinte a kettő nem olyan mint két összeenyvezett deszka, úgy hogy azok létezésüknek valamely pillanatában, talán a mennybemenetelkor, ismét szétválhattak volna. Krisztus csak annyiban tárgya a hitnek, amennyiben Istennek a kinyilatkoztatása. Ez utóbbi pedig csak a maradéktalan, vagyis a kereszthalálig teljesített ember-voltában. Ha őt ember-volta nélkül gondoljuk, akkor a kinyilatkoztatás nélkül gondoljuk, ami viszont azt jelenti, hogy Istent az ő elrejtettségében látjuk, vagy ami ezzel azonos, kiszolgáltatjuk magunkat az Isten haragjának. Nem is tehető ezzel kapcsolatban különbség a történeti és a megdicsőült Krisztus közt,

mert a megdicsőült Krisztus sem más, mint a tér és idő korlátain túl levő mindenütt jelenlevő, az «érettem» adott, azaz az értem, ehhez a «most»-hoz és «itt»-hez kötött emberért meghalt és feltámadott Krisztus.

Ha tehát Luther számára keresztülvihetetlen az a gondolat, hogy Krisztusban valamikor és valami módon szétválasztassék istensége és embersége, úgy most adódik az a súlyos kérdés, mi módon vonatkoztathatja a téren és időn kívüli Krisztust az úrvacsorának «most»-járá és «itt»-jére. De ez a kérdés az ő szemében csak egy része volt annak a másiknak, hogy vajjon Isten általában viszonyulatba hozható-e valamely történeti pillanat és hely «most»-jával és «itt»-jével. A Zwingli ellen 1526—28. kiadott vitairataiban erről ismételtelen szólt. S ez tulajdonképpen nem is más, mint Isten mindenütt-jelenvalóságának a kérdése általában. Kifogyhatatlan gazdag fordulatokban hangsúlyozza ott, hogy Isten ott van a teremtményeiben, a bötben, a kőben, a tűzben, — ha nem volna ott, akkor nem léteznének a dolgok. De éppen olyan határozottan hangsúlyozza azt is, hogy még nem «bírjuk» az Istent, ha a dolgokat bírjuk. Az Istennek ilyen «bírása» számára általában nem létezik. Csak a hit ismeri az Istennek a «közelségét». De ezt ismeri is valóban. Ez a közelség nem jelenti testemnek és Isten valamiféle elképzelhetetlen testének a térbeli szomszédságát, hanem a teljességgel nem-térbeli Istennek az én, a «most»-hoz és «itt»-hez s ezzel a természeti dolgok szomszédságához is kötött személyemnek a konkrétumához való viszonyulatát. Ahogyan az a viszonyulat mindig magában foglalja vagy az ítéletet vagy a megkegyelmezést, úgy az Istennek a «közelsége» is. Ádám, a rossz lelkiismeret embere, minden falevélről megijed. Aki azonban hisz, annak az egész világ a Teremtő kegyelmének a megnyilatkozásává lesz, mert ez a kegyelem a «Krisztusban» bizonyossá lett neki.

De miben van akkor a sajátossága az úrvacsorai élménynek, ha Istennek a jelenléte a Krisztusban a hit előtt egyébként is bizonyos? Ezen a ponton nyer ama krisztusi ige Luther számára döntő jelentőségét. Isten jelen van. Azonban — írta Luther 1527-ben — «különbség van jelenléte és a te megragadásod közt. Ő mindenütt szabad és nincs megkötve, bárhol is legyen és nem kell ott lennie mint valamely gonosztevőnek a pellengéren vagy kalodában»... «Azért más az, ha Isten jelen van és más, ha a te számodra van jelen. Akkor van jelen a te számodra, amikor igéjét adja hozzá és megköti vele magát és azt mondja: itt megtalálhatsz engem. Ha tehát az ige megvan (wenn du nu das Wort hast), akkor bizonyosan megragadhatod és a tiéd és azt mondhatod: itt az enyém vagy, amint magad mondod.» Ez az ige nyújt a hívőnek bizonyosságot: itt a te számodra van jelen Isten, — ezt mondják az úrvacsora szeretetési igéi. Ezeknek a szavaknak a jelentősége elsősorban tehát nem az, hogy bennük Krisztusnak a személyéről, az úrvacsorai elemeknek Krisztus testéhez való viszonyáról szóló metafizikai tan adatnék elő, amelyet az embernek «hinni» kell. Ezeknek az értelme sokkal inkább ugyanaz, mint

magának az evangéliumnak az értelme. Ezen szavak, úgy mint az utóbbi, a hívőnek megkegyelmezést hirdetnek. Mert nem lehet kétséges, hogy mit ért Luther azon szavakon: «Itt Isten a te számodra van jelen.» A Kis Kátéban az egész cselekvény értelmét ebben találja meg: Tiérettetek adatott és kiontatott a bűnök bocsánatára. A két formula pontosan ugyanazt akarja mondani. Az Úr szent vacsorájában Isten jelen van a te számodra, azaz Krisztusban jelen van a bűnök bocsánatára.

Luther felfogása szerint Istennek a térhez való viszonyulata a Krisztusban, vagy ami ugyanaz, Krisztusnak a mindenütt-valósága semmiképen sem érthető félre olyképen, mintha egy lokalizált istenség primitív képzetéről volna szó. Ezt a Krisztust nem is lehet oly módon belekényszeríteni az ostyába, hogy azután meg lehetne őt őrizni a tabernaculumban. Ahogyan bűnbocsánatról csak ott lehet szó, ahol hit van, úgy Krisztusnak mindenütt-valóságát is, amelynek lényeges értelme a bűnbocsánatban van, csak hitben vonatkoztatható «most»-omra és «itt»-emre.

Arra a kérdésre vonatkozólag, hogy mennyiben szükséges ehhez az Úr szent vacsorája, amikor hit és bűnbocsánat különben is megfelelnek egymásnak, Luther egyszerűen annak Krisztus által való rendelkezésre hivatkozott. «Isten jól tudja, hogy hogyan és miért van és kelljen ennek így lenni. Ha ő azt mondja, hogy szükséges, akkor minden teremtmény elhallgat.» Ha a hívő lélek által az Úr szent vacsorájában nyert adomány alapelveleg nem is megy túl azon, amit a hit amugy is elnyer, — a bűnök bocsánatában minden egyéb már is benne foglaltatik, — itt mégis felmutatható egy tényleges sajátosság. «Mert jóllehet a prédikációban ugyanaz foglaltatik, mint ami a sakramentomban és fordítva, ez még azzal is kitűnik, hogy határozott személyre vonatkozik.» Ez azt jelenti: a bűnbocsánatnak az igéje itt félreérthetetlen módon az egyes embernek lesz sajátjává, kínáltatik fel (zugeeignet). És itt nyernek a szereztetési igék ismét jelentőséget. Ez a felkínálás Krisztus igéje szerint úgy történik, hogy minden egyes hívőnek az elemek vételekor Krisztus teste és vére ítéltetik oda. De természetesen: Krisztusnak a teste, amely tiérettetek a d a t o t t, vére, amely tiérettetek kiontatott. Test és vér a Keresztrefeszített teljes embervoltának az össz foglalata. A megdicsőült Krisztus nem más, mint a keresztrefeszített. Ez természetesen, miután levetkőzte a tért és időt.

Igy értjük meg, hogy miért nem követhette Luther Ökolampadius intését, hogy ne kapaszkodjék bele Jézus embervoltába, hanem emelje fel tekintetét istenségéhez. Kiérezte Krisztusnak a szavából azt a szándékot vagy ígéretet, hogy önmagát, azaz a konkrét embert akarja odaadni a többiért «a bűnök bocsánatára». Továbbá, hogy az úrvacsora aktusában testének és vérének ez az odaadása az egyes hívőknek személy szerint kínáltassék fel. Mit kezdhetett Luther ezek után azzal a tétellel, hogy Krisztus «isten-sége szerint» akar jelen lenni? Ez meggyőződése szerint nemcsak a szereztetési igékkal volt ellentétben — kétségkívül ezekkel is ellentétben volt, — hanem Krisztus-hite alapvető tartalmával is.

A szereztetési igék határozták meg Luther nyelvhasználatát e ponton. Nemcsak azt mondja, hogy Krisztus az úrvacsorában jelen van és a híveknek kiszolgáltattatik. Ugyanezt mondja «testéről és vérééről» is. És erre nézve a döntő ok valóban Krisztusnak ránk maradt szavaiban rejlik. Ezen a ponton azonban Luther minden idők egyházi szóhasználatát alkalmazza, amint az legkésőbb már Pál apostolnál kialakult az I. Korinthusi levélben. Ez a szóhasználat kétségkívül alkalmat adott és alkalmat ad a tárgyi (dinglich) félreértésre. Tudjuk, hogy ezt az egyházban nem mindig kerülték el. De Luther nem keveredett bele. Az ő számára Krisztus «teste és vére» mindig az Ember-Krisztus megjelölésére szolgált — és pedig az ő egészen konkrét, keresztfeszített ember-voltának a megjelölésére.

IV.

A svájciak térbeli-menny-képzetei elleni harcban Luther oly erőteljesen hangsúlyozta minden túlvilági dolognak a nem-térbeli jellegét, hogy felvethető a kérdés, nem sokkal «szellemibb»-e az ő úrvacsorai tana, mint ellenfeleié, — annak sajátosan szellemi jellegét tudvalevőleg ismételten javára írták ellenségeinek. Tekintettel a megdicsőült «Ember-Krisztus»-nak Zwingli- és Kálvin-féle lokalizációjára ezt valóban állíthatjuk. De másfelől mindig felújult a zwingliánus kritika: ha Luther nem ismeri el Krisztus testének a határoltságát, úgy egyáltalán nem beszélhet «test»-ről; nem-határolt test már egyáltalán nem test. Az első pillanatra azt gondolhatnók, hogy Luthernek azon marburgi ellenvetése: ez matematika, amelyhez semmi köze, csak olyan kibuvó volt, amilyent a skolasztikus vitatkozók szoktak használni. De nem! Ez az ellenvetés teológiájának egy további lényeges vonásához vezet el bennünket. A matematika és a hit, amelyeket itt egymással szembe helyez, nem abban különböznek egymástól, hogy eltérőleg ítélnék meg, mi lehetséges: mintha a hitnek módjában volna valamit lehetségesnek minősíteni, amit a matematika kénytelen lehetetlennek nyilvánítani. Zwingli és Ökolampadius meg vannak győződve arról, hogy Krisztus «testé»-ről szigorú objektivitással (Gegenständlichkeit) beszélnek. Erre építik fel azt az igényüket, hogy érvelésük megdönthetetlen. Mert ezzel az objektivitással, úgy gondolják, távol tartanak minden szubjektívizmust. Luther hite ellenben úgy tűnik fel előttük, mint merő szubjektívizmus, azaz önkény. Luther azonban átlát ezen az «objektivitás»-on. Kategoriáik, melyek látszólag a világon található legobjektívebbek, t. i. a matematika törvényei, a valóságban értelmünk törvényei, a mi bensőnknek a kivetítése a bennünket körülvevő külvilágra. Nem tagadja ehhez való jogunkat. Tudja jól, hogy a térbeli világra vonatkozó ismerésünk soha sem szabadulhat meg tőlük. De tiltakozik az ellen, hogy Krisztus testéről ezen «objektivitás» keretein belül lehessen beszélni. Krisztusnak a teste, mindenütt-valósága neki «megfoghatatlan». Ez az ő számára nem primitív «csodálatosságot» jelöl meg. Luther itt is, mint mindig toronymagasságban felette áll a későbbi századok naiv supranaturalizmusának, amely

az értelmetlenséget azon a címen akarta becsempészni a theológiába, hogy az értelemfeletti. Megfoghatatlan az, ami nem «fogható fel» anélkül, hogy lényegében kárt ne vallana.

Közelfekvő az ellenvetés, hogy a megfoghatatlanról egyáltalán nem lehet értelmesen beszélni. Mert minden róla való beszéd szükségképpen fogalmak alkalmazása, végső eredményben tehát «felfogás»-ra, megértésre törekszik. De itt szólal meg Luthernél a hit. Ez a hit protestál a «felfogás» ellen, — annak feltevése mellett, hogy a «felfogás», a megértés mindig csak a következmény, amelyet szükségképpen megelőz a felfogandó dolog. Erre a priusra, ami a felfogást, a megértést megelőzi, irányul a hit. Azonban csak úgy irányulhat rá, ha érintetlenül meghagyja mint valami rajta kívül valót. Bizonyára elkerülhetetlen, hogy Istenről fogalmakban beszélünk, ha mindjárt a theológiában létezik talán olyan Szentháromság-tan is, amelyről Luther azt mondhatná: «Mathematika, amelyhez semmi közöm.» Semmiképpen sem lehet azonban a hitnek a tárgya egy bármily formában kialakult tanítás Istenről. A hit arra magára irányul, akiről a dogmatika bizonyos tételeket felállít. De nem úgy irányul rá, mint valamely tárgyra, amelyet gondolkodva magamévá teszek. Ez csak valami új válfaja volna a «felfogás»-nak vagy felfogni-törekvésnek. A hit sokkal inkább csak annyiban vonatkozhatik Istenre, amennyiben Isten létrehozza követelő és megkegyelmező akaratával. Bizonyára elkerülhetetlen, hogy a hívő lélek azután ne gondolkodjék Isten felől. De ez a gondolkodás nem hit, hanem ennek a következménye.

Ha még ehhez hozzávesszük, amit fentebb az isteni kinyilatkoztatásnak és megkegyelmezésnek Krisztushoz való kötöttségéről mondtunk Luther keresztyénségének az összefüggésében, úgy előttünk állanak azon alap gondolatok, amelyeket szembe helyeztünk az úrvacsorai tanban a svájciak matematikájával. Krisztusnak megtört testét hitben veszi a hívő. Veszi, — nem «felfogja». Csak venni lehet, ha vagy pedig mivel nem a svájciak értelmében veendő «tárgy» («objectum»), mivel nem valami térbeli dolog. A térbeli dolgokat felfogjuk, megértjük, elsajátítjuk. Krisztus testét hitben vesszük, fogadjuk el, — mivel kegyelme bűnbocsánatban részesít. Kegyelmeben részesíteni viszont nem tud valamiféle «tárgy», valamiféle dolog, — Krisztus megtört teste Luther számára a szereztetési igék által megszentelt megjelölés magára az Ember-Krisztusra vonatkozólag, aki összetört ember-voltában és csak így Isten lezáró kinyilatkoztatása.

V.

Luther úrvacsorai tanát már végleg átgondolta, amikor Marburgba ment. Ennyiben a marburgi colloquiumnak távolról sincs az a jelentősége theologia-történeti szempontból, mint — mondjuk — a lipcsei vitának, amelyet Luther egy évtizeddel azelőtt római katolikus ellenfeleivel folytatott le. Akkor valóban tanult. Marburgban már nem tanulhatott semmit. Ha megtagadta

volna, ami neki az úrvacsorai tanban a lényeges volt, ez feldöntötte volna egész theológiáját. De a svájciak sem azért mentek oda, hogy tanuljanak. Feladatukat teljesítve látták, amikor a hesseni őrrófi, a colloquium protectora késznek nyilatkozott a svájciak szövetségébe való belépésre. De ha további tárgyalások, amelyeket különben nem a wittenbergiek utasítottak el, hanem Zwingli, theologiai kompromisszumos formulát eredményeztek volna is az úrvacsorai tan tekintetében, ma már senki sem gondolhatja, hogy ezáltal meg lehetett volna állítani a reformátori egyházak két főágának egymástól eltávozó fejlődési irányvonalát. Kálvin genfi egyházi államának, valamint a skót és angol egyházaknak sajátos fejlődése meg éppenséggel más végső okokra vezetendő vissza, mint az eltérő úrvacsorai tanra. A marburgi colloquium a meglévő viszályt tartósabban sem nem enyhítette, sem nem mélyítette. A két felekezet szétválásának a történetére nézve legfeljebb szimptomatikum jelentősége van. Mindenesetre azonban örökre emlékezetes marad már csak azért is, mivel Luther és Zwingli életükben csak ez alkalommal állottak szemtől szemben egymással.

De igazságtalanok vagyunk Lutherrel szemben, ha az úrvacsorai kérdésben tanusított magatartását mindig a protestantizmus megoszlásának a történeti keretében értékeljük. Ennek a tanak még egészen más és pedig messze kiható mellékhatásai is voltak. A mennyekre vonatkozó skolasztikus képzetekkel való szakítása, amelyekhez svájci ellenfelei, valamint a református theologusok Kálvintól fogva egészen a 18. század elejéig ragaszkodtak, a természettudományoknak, nevezetesen az asztronomiának a művelésére a lutheránus egyetemeken kimutathatóan felszabadítólag hatott. Ehhez járul, hogy az Istennek és a világnak egymáshoz való viszonyáról alkotott felfogása a modern gondolkodás számára felmérhetetlen jelentőséget nyert. Ezt a viszonyt alaposan azonban éppen az úrvacsorai tannal kapcsolatban gondolta végig. A történeti kutatás e tekintetben még nem részesítette elegendő méltánylásban a huszas években kelt, az úrvacsorai kérdésre vonatkozó iratait. Ha ezek a mellékes hatások nem is dönthetnek a theologiai érvényesség kérdésében, rájuk való tekintettel mégis csak óvatosabbnak kellene lenni azzal az ítélettel, amely Luther «marburgi makacsságát» csak végzetnek tekinti.

Végezetül azonban még utalni kell arra, hogy milyen jelentőséget nyert az úrvacsora egyházunk kultuszában: erre a jelentőségre az úrvacsorai tan nélkül nem tehetett volna szert. Alapelveileg ugyan mint verbum visibile, mint «látható ige» illeszkedik bele az evangélikus istentiszteletbe. Úgy tetszhetnék ezért, hogy az csak függeléké az igehirdetésnek. És valóban itt a misében megtalálható áldozat képzetének ép oly kevéssé van helye, mint az ostya imádásának. Ennek ellenére az úrvacsora megőrizte önálló kultikus jelentőségét. Döntő befolyással e tekintetben egyebek mellett nevezetesen az ubiquitous képzete volt, amelyért Luther Marburgban is küzdött. Ennek a gyakorlati jelentősége talán úgy szemléltethető a legjobban, ha a methodista istentisztelet alap gondolatát állítjuk magunk elé. Ha ott minden igehirdetést a: «Jójj

Jézushoz!» jellemzi, — úgy viszont a lutheri úrvacsorai istentiszteletnek az alaphangja az adventi ige: «Ime a te Királyod jó hozzád!» Ott izgalom, itt nyugalom, várakozás és a megkegyelmezés tapasztalása. Sokaknak ez katolikusnak tetszik. Már Zwingli azt vetette Luthernek szemére Marburgban, hogy «feleleveníti a pápaságot». Luther és hívei a «katolikus»-t nem tekintették szidalmazásnak. Ők sokkal inkább igényt formáltak erre a jelzőre. És talán jelentősebb lesz a keresztyén egyházak jövő egységének a szempontjából az, amit Luther Marburgban a szűk körben való megegyezés rovására az igazi, ha nem is római katholicitás tekintetében megőrzött, mint azt némely kisszerű egyházipolitikusok gondolják.

Ford.: Lic. Dr. Karner Károly.

„A test szolgálata halált szerez. Ahelyett, hogy a Lélek edényeivé válnánk, kérdőjelle válnunk Isten országában, a keresztyénség torzképévé.“

*

„Légy gyöngéd a Szent-Lélekkel szemben! Ahol a Lelket megszorítják, ott a szeretet és öröm észrevehetőleg megfogyatkozik. A Lélek sok mindent rábiz a szabad akaratodra, vagyis sok mindenre csak „figyelmeztet“. Csak ritka esetben nevezhetnénk a Szent-Lélek vezetését a szó szoros értelmében „indítás“-nak. Ezt a szót inkább a Szent-Lélek általában vett munkájára alkalmazhatjuk. Az egyes esetekben a Lélek inkább csak gyöngéden figyelmeztet, s ezt a munkáját csak akkor tanuljuk meg mindjobban megismerni, ha gyöngéd intéseinek engedünk s nem álljuk útját neki a saját véleményünkkel, vagy a hitetlenségünkkel. A „vezetést“ különben a legtöbb esetben az Isten igéjében találhatjuk meg s akkor hiába várunk más, belső hangokra.“

St. Gy

DOKTOR LUTHER MÁRTON NAGY KÁTÉJA.

(A weimari kiadás alapján és a latin szöveg tekintetbe vételével.)

(IV)

Már a természettől fogva olyanok vagyunk ugyanis, hogy senki se javall annyit a másiknak, mint önmagának s mindenki magának kaparít mindent, amit csak tud s nem törődik azzal, mi marad a másiknak. S a tetejébe még kegyesek is akarunk lenni s nagyszerűen fel tudjuk ékesíteni magunkat a legfinomabb tulajdonságokkal s kitűnően elleplezni magunkban a gonosz képét. Mindenféle furfangosabbnál furfangosabb ötleteket meg szélhámos fogásokat költünk és találunk ki, — amint hogy napjainkban csak úgy burjánzanak a kirívóbbnál kirívóbb példái az ilyesminek, — mintha a legtisztább igazságból folynék mindaz. Védelmül és cáfolatul egyaránt szinte vakmerően használjuk fel ezeket üzelmeink számára s azt hisszük, hogy teljes joggal nevezhetjük ezt az eljárást ügyességnek és előrelátásnak. Hisz jönnek segítségünkre ebben még jogtudósok és ügyvédek is, akik úgy forgatják és hígítják az igazságot, ahogy csak kívánják az érdekek. Elcsavarják a szavakat s kihasználják azt, tekintet nélkül a méltányosságra s a felebarát nyomorúságára.

Az a summája pedig mindennek, hogy aki az ilyesmiben a legügyesebb, legfurfangosabb, annak játszik a kezére legjobban a jog, ama közmondás szerint: «Vigilantibus iura subveniunt.» (Szemesnek áll a világ.)

Látni való tehát, hogy ez utolsó parancsolatok nem azok számára adattak, akik a világ szemében is gonosztevő fickók, hanem éppen az u. n. jó embereknek. Olyanoknak, akik azt akarják, hogy dicsérjék, becsületes és igaz embereknek tartásák őket, mint akik semmit sem vétkeznek az előző parancsolatok ellen. A zsidók különösen iparkodtak erre, de sok előkelőség, uraság és fejedelem manapság is. Mert a többi, a közönséges csócselék, aki nem sokat törődik azzal, hogy sajátját tisztesség, vagy jog útján szerezte-e, alább tartozik ennél, a hetedik parancsolat alá.

A mi parancsolatunk főképp olyan ügyeket illet, amelyeket perre visznek, hogy felebarátjuktól valamit elnyerjenek és kicsikarjanak. Hogy példát mondjunk, gondoljunk arra, hogyan osztozkodnak, címódnak a nagy örökségen, nagy fekvőségeken stb. Mindent fel szoktak használni ilyenkor, ami csak a jogi igazság látszatát kölcsönzi. Úgy átmázolják és felcicomázzák azt, hogy az igazság föltétlenül az illető felé hajlik s oly csalafintá címen kaparintja meg a birtokot, hogy utána már senki nem támaszthat ellene vádat, vagy igényt.

Az is ugyanígy tartozik, amikor valaki egy várra, városra, grófságra vagy valami más nagy dologra veti a szemét. Addig folytatja hadműveleteit megvesztegetéssel, barátságok s egyéb célra vezető dolgok felhasználásával, míg el nem veszik a másiktól azt a bizonyos birtokot s oda nem ítélik neki. És hozzá még nagy pecsétes okmánnyal is igazolják, hogy az illető mindezt fejedelmi címen s becsületes úton szerezte meg.

Fordulnak elő hasonló esetek az egyszerű kereskedelmi életben és a szerződéses ügyekben is, amikor valaki egyszerre csak úgy elragad valamit a másik kezei közül, hogy az illető ugyan nézhet a tulajdona után.

Vagy fizetési kötelezettségekkel szorongat s tör valaki reád, mert úgy véli, hogy te abban a szorult helyzetben, adósságok közepette nem igen tudsz tovább kitartani s csőd nélkül felszámolni, ő viszont akkor ráteheti a kezét legalább a felére, ha nem többre. S minderről pedig meg kell állapítanod, hogy nem jogtalanul vette vagy tulajdonította el tőled, hanem «becsületesen» vásárolta meg. Az a szólás járja itt: «Szemesnek áll a világ!» «Mindenké a maga gátjára ügyeljen, a másik nézzen a magáéra.» Ki tudná fölérni ésszel, hogy az ilyen szép látszattal mi mindent meg nem lehet szerezni. S ezt a világ nem is tartja jogtalanásznak és nem akarja meglátni, hogy ezzel a felebarátot rövidítik meg, aki kénytelen azt is odaadni, amit kárvallás nélkül nem nélkülözhet. Pedig senki sincs, aki azt szeretné, hogy ővele így bánjanak el; ami szintén csak azt mutatja, hogy az ilyen eljárás és ürügy gonosz.

A régi időben az asszonyokkal is így volt ez. Itt is, ha valakinek a más felesége megtetszett, vagy egymagában, vagy mások segítségével (sok útja-módja van ennek) kivitte, hogy a férje valamiért meggyűlölje azt az asszonyt; vagy az asszony zárja el a szívét a férje elől; s akkor úgy viselkedett, hogy az kénytelen legyen elbocsátani s a másiknak átengedni. Az efféle eljárás az ótestamentomi törvény alatt kétségkívül nagyon divatos volt, amint

Heródes királyról is olvashatni az evangéliumban, aki saját fivérének feleségét még annak életében nőül vette. Pedig ez a Heródes derék és kegyes ember akart lenni, mint arról Márk evangélista is bizonyosságot tesz. Remélem mégis, hogy nálunk az ilyen példák nem találnak követőkre, mert az újtestámentom tiltja az elválást a házasságoktól. Legfeljebb, ha valami gazdag menyasszonyt üt el valaki a más kezéről. De nálunk sem ritka eset az, hogy másnak a szolgáját, vagy szolgálóleányát vonják, idegenítik el vagy csalják el szép szöveggel.

Bármilyen formában történjenek is azonban az ilyes üzemek, azt az egyet tudd meg, hogy Isten el nem szenvedheti, hogy te bármit is elvonj a felebarátodtól, ami az övé, oly módon, hogy az nélkülözni kénytelen, te meg a kapzsiságotad hizlalod, — még ha a világ előtt becsülettel maradhat is a tied. Mert megvan az a titkos, orozva dolgozó ravaszság, mely, mint a szólás mondja: suba alatt működik, hogy észre ne vegyék. Pedig ha te odábbállsz is mindjárt, mintha egy fikarcnyival se rövidítettél volna meg senkit. felebarátod azért nagyon is a portáján érez. S ha nem mondhatni is, hogy loptál vagy raboltál, de hogy felebarátod javát elkívántad, azt igen. Azaz utána ólálkodtál, akarata ellenére fordítottad ki belőle s nem akartad meghagyni számára azt, amit Isten ajándékozott neki. És ha a bíró nem kaphat is nyakon, Isten nem fogja annyiban hagyni a dolgot. Ő tisztán látja a család szívet s a világ álnokságát, amely egy rőfnyit csap hozzá, ha egy ujjnyit engednek neki, úgyszólván nyilvánvaló törvénytelenység és erőszak támad belőle.

Hagyjuk hát meg ezeket a parancsolatokat a maguk általános értelmezésében. Először megparancsolja Isten, hogy felebarátunknak kárát ne kívánjuk, azt elő ne segítsük, ahhoz okot ne szolgáltatassunk, ellenben adjuk és hagyjuk meg mindenét, ami van, sőt azon legyünk, hogy még sokasíthassa és megkaphassa mindazt, ami hasznára és szolgálatára van neki, úgy, ahogy mi azt a magunk számára megkívánnánk. Ez tehát főként az ígység és a gyalázatos fősvénység ellen szól, hogy eltávolítsa Isten a felebarátunk megkárosításának minden rúgóját és gyökerét. Ezért mondja olyan nyomatékkal: «Ne kívánjad»... stb.

Ó ugyanis kiváltképp a szívét akarja tisztán tartani, jóllehet, amíg itt élünk, tökéletesen nem is érhető el az. Ép azért, mint a többi, ez a parancsolat is érvényben marad mindvégig, — megítél minket szüntelen s mutatja, hogy mennyire vittük a kegyes életben az Úr előtt.

Ime hát a **Tízparancsolat!** Az isteni tanításoknak egész kötege

arra nézve, mit tegyünk, hogy Istennek tetsző legyen az egész életünk. Az igazi forrás és vízvezeték, belőle kell előcsobogni és kiáradni mindannak, ami jócselekedet számba mehet. Úgyhogy a Tízparancsolaton kívül semmiféle cselekedet vagy tett nem lehet jó és Istennek tetsző, tartsa bár a világ akármilyen nagyszerűnek és gyönyörűnek is. Lássuk csak most már, mi alapon dicsekedhetnek a mi híres «szentjeink» a külön lelki rendjükkel, meg a nagy, súlyos jó cselekedeteikkel, amelyeket maguk eszeltek és tűztek ki maguknak, miközben ezekkel meg nem törődtek, — mintha ezek nagyon is jelentéktelenek, vagy már réges-rég végrehajtottak lennének. Azt gondolom, az embernek jól két marokra kell fogni a dolgot, hogy ezeket: a szelidséget, a türelmet, az ellenség szeretetét, a tisztaságot, a jótékonytágot stb. meg amit ezek csak magukkal hoznak, mind megtartsa. De az ilyen cselekedeteknek nincs súlyuk s nem csillogók a világ szemében. Mert nem különlegesek, nem felfújhatók, nincsenek különös időponthoz, helyhez, eljárás módhoz és külsőséghez fűzve, hanem nagyon is közönséges hétköznapi házi dolgok, amit akárki gyakorolhat a szomszédjával szemben. Nincs is hát tekintélyük.

Bezzeg kitégítják a szemeket, füleket a másik fajta cselekedetek. A nagy pompa, a sok költség, a felséges építmények mind erre szolgálnak, ezért szednek elő mindenféle cicomát, úgyhogy csillogni, villogni kell mindennek. Itt füstölnek, ott énekelnek, amott csengetnek, majd meg gyertyát, világot gyújtogatnak, hogy ezeken kívül mást ne is hallhasson, ne is láthasson az ember. Mert itt már azt is igazi, nagyszerű jócselekedetnek hívják s nem győzik eléggé magasztalni, ha egy papocska kiáll arany miseruhában vagy egy egyszerű hívó egész nap térden csúszik a templomban. De, hogy egy szegény leányka vigyáz egy kis gyermekre és hűségesen végzi, amit parancsoltak néki, annak nincs neve náluk. De hát különben volna mit keresniök a kolostoraikban a szerzeteseknek és apácáknak?

De várjunk csak! Hát nem elvetemült önhittség ezektől a szerencsétlen «szentektől», hogy ők valami magasabb, jobb életet és állapotot merészelnék kitalálni, mint amit a Tízparancsolat tanít? Azt merik állítani, hogy az csupán a közönséges embereknek való, alantas életre, az övék meg a szenteknek és tökéleteseknek szól és nem látják ezek a nyomorult, vaksággal megvert emberek, hogy nem viheti annyira egyetlen egy ember sem, hogy csak egy parancsolatot is meg tudjon tartani a Tízparancsolatból úgy, ahogy kell. Mindenki rászorul arra, hogy még a másik kettőt: a Hiszekegyet és a Miatyánkot is segítségül hívja — mint azt hallani fogjuk —

hogv egy-egy parancsolat betöltését megkísérelhesse, kérhesse s szüntelen foganatosíthassa. Ép olyan azért a dicsekedésük, mintha azt mondanám: Nincs ugyan egy garasom se, de tíz aranyat könnyen kifizethetek.

Mindezt azért mondom és firtatom, hogy végre megszabaduljunk ettől a mélyen begyökerezett s még most is mindenkire hozzáragadt káros visszaéléstől és kiki megszokja, hogy egyedül erre nézzen, ezzel törődjék, legyen a földön akármilyen rendű és rangú. Mert soká lesz az, amíg még egy olyan tanítást és életformát létrehozunk, amelyik fölér a Tízparancsolattal. Oly magasan állnak ezek a parancsolatok, hogy emberi erővel senki be nem tudja őket tölteni, hisz aki betölti, az mennyei, angyali ember, — messze felette áll a világ minden szentjeinek! Vedd csak elő, s próbáld ki alaposan, fordítsd rá minden erődöt és képességedet, majd meglátod, mennyi tenni valót ad, úgyhogy nem fogsz te még más cselekedetet vagy szentséget keresni, se becsülni.

Tanításul és intésül az első részről elég ennyi. Záradékol azért ismételnünk kell mégis azokat a szavakat, amelyeket fennebb, az első parancsolatnál már kifejtettünk. Hogy lássuk, micsoda munkát kíván tőlünk az Isten, hogy a Tízparancsolat gyakorlását jól megtanuljuk.

«Én az Ur, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok, aki megbüntetem az atyák vétkeit azokon, akik engem gyűlölnék harmad- és negyedízigen; azokkal azonban, akik engem szeretnek s parancsolataimat megtartják, jót cselekszem ezerízigen.»

Ennek a függeléknek az odaállítása jöllehet, amint hallottuk, elsősorban az első parancsolathoz fűződik valamennyi parancsolatnak az érdekében történt mégis, úgyhogy azok mind tekintetbe jönnek itt, azokra mindre irányul. Azért mondtam, hogy ezt is elébe kell tárni az ifjúságnak s a szívébe véssni, hogy megtanulja és meg is tartsa. Így legalább mindenki látja, hogy mi sarkal és kényszerít bennünket a Tízparancsolat megtartására. Senki ne is tekintse azért ezt másképp, mint úgy, hogy ez a függelék külön is hozzátartozik minden egyes parancshoz, azért, hogy mindeniket külön is minél behatóbban átjárhassa.

Mármost, ha szemügyre vesszük a függeléket, látjuk, hogy ezek az igék két dolgot foglalnak egybe: egy haragos fenyegetést — ijesztésül és intésül; s egy szeretetteljes ígéretet — édesgetésül és unszolásul, hogy szavait úgy vegyük, mint igen komoly isteni ígét s nagy becsben tartsuk. Hisz ő maga is nyomatékosan juttatja kifejezésre, hogy micsoda keményen szándékszik magát hozzá-

szabni, hogy tudniillik, mindazokat, akik parancsolatait megvetik, áthágják, rettenetesen és irtózatosan megbünteti! S viszont azokat, akik e parancsolatokat nagyra becsülik, örömet teljesítik s életüket e szerint intézik, mily bőségesen megjutalmazza s elhalmozza jótéteményeivel, megadván nekik minden jót. Mindezzel pedig arra akar bírni bennünket, hogy mindnyájan olyan szívvel járjunk, mely egyedül Istent féli s tartja szem előtt, az ilyen Iránta való félelemből elhagy mindent, ami ellenkezik az Ő akaratával, nehogy magára haragítsa. Viszont ugyanakkor egyedül Őreá bízza magát és mindent megtesz az Ő kedvéért, amit csak akar. Még pedig azért, mert Ő oly szeretetteljesen szól, mint egy édesanya s felkínálja nekünk minden kegyelmét és javát.

Ugyancsak ez az értelme és helyes magyarázata az első és legfőbb parancsolatnak is, amelyből mint forrásból folyik és kell folynia minden másnak is: «Ne legyenek tenéked más isteneid.» Ez az ige sem akar mást, mint a legegyszerűbben kijelenteni azt, amire itt felszólítottunk: Mint a te egyetlen, igaz Istenedet, félj és szeress Engem és bizzál Bennem. Mert, ahol az Istennel így van a szív, ott már betöltetett ez és minden más parancsolat is. És megfordítva! Ahol valaki bármi mást is fél és szeret akár mennyen, akár földön, az sem ezt, sem egyetlen más parancsolatot nem tölt be. Úgyhogy mindenütt erről a parancsolatról prédikál és ezt szorgalmazza az egész Szentírás, erre a két pontra irányul minden: Isten-félelem és bizalom. Kiváltképp így találjuk ezt Dávidnál, mint prófétánál; a Zsoltárokon vonul át ez a hang: «Az Úr gyönyörködik azokban, akik Őt félik és az Ő irgalmára várnak.» Mintha az egész parancsolat egy versbe lenne sűrítve, mintha egészen azt mondaná: Az Úr gyönyörködik azokban, akiknek nincsenek más isteneik!

Az első parancsolatnak tehát ekképen kell ragyogni és besugározni fényével mind valamennyit. Azért kell átfűznöd ezt a részt neked is minden parancson, mint a füzérláncot vagy összetartó ívet a koszorúban, hogy egy csomóban találkozzék a kezdet és a vég és összetartson mindent. Mert ezt újból és újból ismételni kell és sohsem szabad feledni. Mint ahogy a második parancsolatban sem azt, hogy Istent féljük, nevével átok, hazugság, csalás, más megtévesztés vagy ravaszság által vissza ne éljünk, ellenben igazán s jóra használjuk a segítségül hívásban, kérésben, dicsőítésben s hálaadásban, az első parancsolat szerint vett szeretet és bizalom alapján. Hasonlóképen arra is ugyanennek a félelemnek, szeretetnek és bizalomnak kell indítania és kényszerítenie bennünket, hogy az Ő igéjét meg ne vessük, hanem azt tanuljuk, örömet hallgassuk, szentnek tartjuk és tiszteljük.

Hasonlóképen áll az ügy a többi parancsolatnál is, amelyek felebarátainkkal szemben köteleznek bennünket. Itt is az első parancsolat erejéből kell meríteni ahhoz mindent, hogy atyánkat, anyánkat, urainkat s az összes felsőbbiséget tiszteletben tartsuk, alárendeljük magunkat és engedelmeskedjünk nekik. Nem miatuk, hanem Istenért. Mert nem atyádat, anyádat kell félned s szem előtt tartanod s nem az ő kedvükért kell valamit tenned vagy nem tenned! Hanem arra kell nézned, hogy Isten mit vár el tőled, s mi az, amit Ő követelhet bizvást. Ha ezt elmellőzöd, akkor haragvó bírád; ellenkező esetben kegyelmes atyád.

Szöhetjük így tovább is e fonalat. Ne okozz felebarátodnak szenvedést, kárt, erőszakkal ejtett sérelmet s ne légy ellenére semmiképen se, akár testéről, akár feleségéről, akár vagyonáról, akár becsületéről vagy jogairól van szó, mint ahogy a parancsolatok egymásután tárgyalják azt; még ha tudnád is okát-módját és senki érte meg nem büntethetne is. Ellenben tégy jót mindenkivel, segítsd s munkáld előmenetelét mindenkinek, ahogy és ahol csak tudod, egyedül Isten kedvéért és az Ő tetszésére: telve azzal a bizalommal, hogy Ő mindenért megfizet neked bőségesen.

Láthatod ekként, hogy az első parancsolat mennyire kútfeje és forrása a többinek; mind valamennyin áthúzódik és viszont valamennyi ehhez tér vissza. Szinte belefönődik, úgyhogy a vége és az eleje feloldhatatlan kapocccsal fűződik egybe.

Az efféléket — újból mondom — hasznos és szükséges odatárni a fiatalság elé. Jó így inteni és emlékeztetni őket, hogy ne ütlegekkel és igával neveltessenek, mint az állatok, hanem Isten félelmében és tiszteletében. Gondoljuk meg és vegyük szívünkre, hogy nem emberi kitalálás mindez, hanem magának a felséges Istennek parancsa, Aki igen nagy komolysággal örködik is felette: haragját s büntetését zúdítja azokra, kik ezt megvetik, s viszont özönével jutalmazza azokat, akik megtartják. Mihelyt tudjuk ezt, azonnal más lesz a helyzet: felbuzdul az ember s maga magától fogja el a szívét az a vágy, hogy kész örömet tegye Istennek az akaratát.

Nem hiába parancsolja az Ótestamentom, hogy fel kell irni a Tízparancsolatot minden falra és utcasarokra, sőt még a ruhákra is! Nem azért, hogy azt ott hagyjuk írott malasztként és viseljük a látszat kedvéért, mint a zsidók tették, hanem hogy a szemünk előtt legyen az szüntelen, elménkben forogjon állandóan s irányítson minden tettünkben, egész lényünkben. Tegye ezt gyakorlattá naponként mindegyikünk a legkülönbébb körülményei közt, egyéni foglalatosságaiiban és üzleti életében, mintha ez lenne szeme

elé írva, minden helyen, ahova csak néz, ahova csak megy s ahol épen áll. Így azután bőséges alkalmat találunk a Tízparancsolat teljesítésére, mind otthon a saját házukban, mind a többi embertársainkkal szemben, s nem szorulna rá senki se, hogy messze szaladgáljon utána.

Ebből pedig megint csak azt látjuk, hogy micsoda nagyra kell tartanunk a Tízparancsolatot, s mennyivel többre értékelnünk minden más életelnél, parancsnál és jócselekedetnél, amit csak tanítanak és véghezvisznek valahol a világon. Mert annak az alapján állva a legszilárdabb bizonyossággal mondhatjuk: Csak hadd jöjjenek az összes bölcsek és szentek, vajjon tudnak-e valami olyat művelni, ami fölér a Tízparancsolattal, amelyet Isten oly félelmes komolysággal követel, hogy legrettenetesebb haragját és büntetését helyezi kilátásba, s amelyhez viszont oly felséges ígéreteket fűz, hogy minden javaival s áldásával halmoz el, ha megtartjuk. Ép azért ezt kell tanítani mindenkor, minden más előtt, drágábbnak tartani a legdrágábbnál is, mint az 'Istentől kapott legnagyobb kincsünket!

A HISZEKEGY.

A keresztyén tanítás első részét hallottuk eddig, és láttuk abban mindazt, amit Isten akarata szerint cselekednünk, vagy kerülnünk kell. Helyes sorrendben következik erre a Hiszekegyről szóló rész, amely azt tárja elénk, mit kell várunk és nyernünk Istentől, ami (röviden kifejezve) Isten teljes megismerésére tanít. Épp azért ez szükséges, hogy képesek is legyünk annak a cselekvésére, amit a tíz parancsolat szerint kötelességünk megtenni. Amint már említettük, a parancsolatok oly magas követelményekkel lépnek fel, hogy túl csekély és gyenge azoknak betöltésére az emberek összességének minden ereje is. E rész megismerése azért épp oly szükséges, mint az előbbié, hogy megtudjuk annak is az útját, módját: honnan és miáltal szerezzünk ilyen erőt. Hiszen, ha a saját erőnkéből is képesek volnánk úgy betölteni a tíz parancsolatot, mint ahogyan be kellene töltenünk, akkor tényleg nem volna szükségünk semmi másra, se a Hiszekegyre, se a Miatyánkra.

Mielőtt azonban a hasznát és szükségességét fejtegetnénk a Hiszekegynek, előbbrevaló lesz az egyszerű hívő lelkek számára, hogy felfogják és megismerjék magának a Hiszekegynek értelmét. Mindenek előtt is: eddig a Hiszekegyet tizenkét ágazatra osztották fel. Igaz ugyan, ha mindazt, amit a szentírásban találunk s ami a

hittel összefügg, külön-külön vennénk fontolóra, ennél még sokkal több hitágazat is lenne, úgyhogy ily kevés szóval lehetetlen lenne mindazt világosan kifejezni. Hogy azonban a gyermekek tanítására is a legkönnyebben és legegyszerűbben érthető legyen, mindazt, ami a hitre vonatkozik, három fő ágazatra osztjuk az istenség azon három személye alapján, akikre irányul is minden, amit hiszünk. Így tehát az első hitágazat ismerteti Istenről, mint Atyáról, a teremtést; a második, a Fiúról, a megváltást; a harmadik, a Szentlélekről, a megszentelést. A hit tehát legrövidebben ebben a pár szóban foglalható össze: Hiszek Istenben, az Atyában, aki engemet teremtett; hiszek Istenben, a Fiúban, aki engemet megváltott; hiszek a Szentlélekben, aki engemet megszentel. Egy Isten és egy hit, de három személy s azért a hitágazat vagy hitcikk is három. Tekintsük át tehát röviden a hitvallás szavait.

AZ ELSŐ HITÁGAZAT.

Hiszek egy Istenben, Mindenható Atyában, Mennynek és Földnek Teremtőjében.

Röviden azt fejezik ki és tárják szemünk elé ezek a szavak, hogy az Istennek mint Atyának mi a lényege, akarata, munkája és műve. Mert ha a tízparancsolat azt követeli, hogy ne legyen több Istenünk, mint csak egy, azt kérdezhetné valaki: Kicsoda tehát ez az Isten? Mit munkál? Hogyan lehet dicsőíteni, lerajzolni vagy leírni, hogy ráismerhessünk? Nos, éppen erre tanít meg ez is, meg a következő két hitágazat. Úgyhogy e szerint a Hiszekegy nem más, mint a keresztyén ember felelete és hitvallása az első parancsolatra. Mert még ha egy kis gyermeket kérdeznénk is meg: kedvesem, kicsoda Istenben hiszel, mit tudsz róla? még az is felelhetne így: az én Istenem először is Atya, aki teremtette a mennyet és a földet; ezen az egyen kívül nem ismerek el Istennek senki más, mert nincs is senki más, aki eget és földet tudna teremteni.

A tanultak számára pedig, és akik jártasabbak, bőven fejtegethetjük s annyi ízre bonthatjuk mind a három hitágazatot, ahány szó csak van bennük. De a kis iskolás gyerekek számára érjük be most azzal, ha megmutattuk a legszükségesebbet t. i. hogy — amint említettük — a hitcikk a teremtésre vonatkozik s benne e szavakra támaszkodunk: «mennynek és földnek teremtője».

De most mit jelent ez, vagy mit gondolsz, mi az értelme ezeknek a szavaknak: «Hiszek egy Istenben, mindenható

Atyában stb.?) Felelet: azt gondolom és azt hiszem, hogy az Isten teremtménye vagyok, azaz, hogy Ő adta nekem és tartja is fenn szüntelenül testemet, lelkeimet és életemet, kisebb-nagyobb tagjaimat, minden érzékemet, eszemet, értelmemet és így tovább, ételt, italt, ruházatot, táplálékot, feleséget és gyermeket, cselédet, házamat, udvaromat stb. Mindehhez életem javának és szükségleteinek szolgálatára rendelte minden teremtményét, az égen a napot, a holdat és a csillagokat, a nappalt és az éjszakát, levegőt, tüzet, vizet, a földet is mindazzal, amit hordoz és megterem, a madarakat, halakat s egyéb állatokat, a gabonát és mindenféle növényeket; úgyszintén amilyen testi és időleges javak még csak megnevezhetők; jó kormányzatot, békességet, biztonságot. Úgyhogy megtanuljuk e hitágazatból: nincs senki köztünk, aki önnön magának köszönhetné vagy önmagától csak megtudná is tartani az életét vagy bármit, amit eddig felsoroltunk avagy még ezen felül tudnánk elszámolni, legyen bár az mégoly elenyésző csekélység is, mert mindez benne rejlik a «Teremtő» szóban.

Nem csak azt valljuk azonban, még mindezek felett, hogy mindent, amit magunkénak mondunk vagy szemünkkel látunk, Istennek, az Atyának köszönhetünk, hanem, hogy napról-napra meg is oltalmaz és meg is őriz minden bajtól és szerencsétlenségtől, mindennemű veszélyt, balesetet eltávolít tőlünk és mindezt merő szeretetből és jóságból teszi minden érdemünk nélkül, mint hű szívű atya, aki gondoskodik rólunk, hogy semmi bántalom se érjen. De ha tovább akarunk erről beszélni, akkor ezzel már érintettük a hitágazat másik két szavát is, amelyekben ezt mondjuk: «Mindenható Atya.»

Mindebből önként adódik és következik, hogy mivel mindazt, amit magunkénak mondhatunk, sőt mindent, ami a mennyben és földön csak létezik, Isten adja, tartja és őrizi is meg nekünk napról-napra, mindezekért mi is természetsszerűleg tartozunk Néki szünet nélküli szeretettel, hálaadással és köszönettel, röviden: azzal, hogy egyedül Őneki szolgáljunk mindezzel, amint Ő a tíz parancsolatban követeli is tőlünk s meg is hagyta ezt nekünk.

Ha mindenre ki akarnánk terjeszkedni, sokat kellene beszélnünk arról is, hogy mily kevesen vannak, akik szívük szerint hisznek e hitcikkben. Mert elmegyünk mellette mindannyian, halljuk és mondogatjuk is, de mégsem látjuk és fontoljuk meg, hogy e szavak valódi értelme mi is lenne számunkra. Mert ha a szívünk-ből hinnénk ezt, akkor a szerint is cselekednénk és nem járnánk-kelnénk olyan önhittén, nem hencegnénk és nem is kérkednénk, mint hogyha mi volnánk az élet, a gazdagság, a hatalom, a tisztesség,

ség, stb. forrása, s minket kellene félni és szolgálni, — ahogyan ez a boldogtalan, Istentől eltántorodott világ cselekszik, amelyik vakságától megverten csupán saját nagyravágyásának, fősvénységének, élvezetvágyának és könnyebb életének kielégítésére pazarolja Istennek minden javát és adományát s az Isten felé még a képit se fordítja, hogy legalább köszönetet mondana Neki, vagy elismerné Urának és Teremtőjének.

Hogyha hinnénk Benne, akkor ennek a hitcikknek mindnyájunkat alázatosságra kellene azért indítania és megrémítenie. Hiszen szemünkkel, fülünkkel, kezünkkel, testünkkel és lelkünkkel, pénzünkkel és javainkkal és mindennel, amink csak van, naponként vétkezünk; hát még azok, akik még Isten ígéje ellen is harcolnak. A keresztyéneknek azonban megvan az az előnyük mégis, hogy legalább tudják, hogy mindezért Istennek tartoznak szolgálattal és engedelmességgel.

Gyakoroljuk magunkat azért e hitágazatban naponként, zárjuk azt szívünkbe, és emlékeztessen reá minden, amit csak elér a tekintetünk, ami jóban csak részünk van, s az is, ha nyomorúságból vagy veszedelemből menekülünk meg, hiszen Isten azért adja és cselekszi velünk mindezt, hogy atyai szívét és irántunk való túláradó nagy szeretetét érezzük és lássuk meg benne. Ettől felmelegedne és fellángolna a szív, hogy hálás legyen és a javakat mind Isten dicsőítésére és magasztalására használja fel. Röviden tehát ez az értelme ennek a hitágazatnak, amennyire az egyszerű hívőnek szüksége van ahhoz, hogy megtanulja e kettőt: az Isten mit adott és mit ad nekünk, és mi mivel tartozunk Őneki mindezekért. Nagy és kitűnő ismeret ez, de még nagyobb kincs. Hiszen azt ismerjük meg belőle, hogy az Atya, minden teremtményével együtt önmagát is nekünk adta, és gondoskodik rólunk ez életben bőségesen még akkor is, ha nem tekintjük is azokat a kimondhatatlan értékű örök javakat, melyekkel Fia és Szentlelke által áraszt el bennünket, amint azt a következőkben hallani fogjuk.

A MÁSODIK HITÁGAZAT.

És a Jézus Krisztusban, az Ő egyszülött Fiában, a mi Urunkban, aki fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszítettet, meghalt és eltemettetett, alászállt a poklokra, harmadnapon feltámadott halottaiból, fölment a mennyekbe, ott ül Istennek, a Mindenható Atyának jobbján, ahonnan eljő ítélni élőket és holtakat.

Itt a második személyét ismerjük meg az Istenségnek, hogy lássuk, mit köszönhetünk Istennek még a fent említett ideiglenes

javakon felül is t. i. hogy teljesen megüresítette magát és semmit sem tartott fenn magának, amit nem adott volna nekünk. Ez a hitágazat már most igen gazdag és szeléskörű, de hogy röviden és egyszerűen magyarázhassuk meg ezt is, vegyünk egy szót és abban ragadjuk meg az egésznek a tartalmát, hogy megtanuljuk abból (miként mondtuk), mi módon váltattunk meg. És ezt ezekre a szavakra alapítjuk: «A Jézus Krisztusban, a mi Urunkban.»

Ha azt kérdezi tehát valaki: mit hiszel Jézus Krisztusról a második hitágazat szerint? — feleled röviden: hiszem, hogy Jézus Krisztus, Istennek valóságos Fia az én Urammá lett. És mit jelent az: úrrá lenni? Azt jelenti, hogy megváltott engem bűntől, ördögtől, haláltól és minden boldogtalanságtól. Mert azelőtt nem volt nekem sem uram, sem királyom, hanem fogoly voltam az ördög hatalmában, kárhozatra ítélve, bűn által megkötve, vaksággal megverve.

Mert amidőn az Isten, a mi Atyánk, megteremtett és mindenféle jóval ellátott bennünket, eljött az ördög és engedetlenségbe, bűnbe, halálba és mindenféle boldogtalanságba döntött, úgyhogy magunkra vonva az Úr haragját és kegyelmének elvesztését, örök kárhozatra ítéltettünk, amint rászolgáltunk és megérdemeltük. Nem volt itt tanács, segítség vagy vigasz, míg Istennek ez az egyszerű, örökkévaló Fia mérhetetlen jóságában meg nem könyörült a mi mélységes nyomorúságunkon és el nem jött az égből segíteni rajtunk. Zsarnokainkat és nyomorgatóinkat mind elűzte s helyükre Ő, Jézus Krisztus lépett, aki Ura az életnek, igazságnak, minden jónak és boldogságnak. Minket, szegény, elveszett embereket kiragadott, megszerzett, megszabadított a poklok torkából és visszahozott az Atya irgalmába és kegyelmébe, s mint tulajdonát, védelmébe és oltalmába vett, hogy igazságával, bölcseségével, hatalmával, életével és boldogságával kormányozzon bennünket.

E hitágazatnak tehát az a veleje, hogy e szócska: Úr, egyszerűen annyi, mint Megváltó, vagyis: aki elvezérelt bennünket az ördögtől Istenhez, a halálból az életre, a bűnből az igazságra és megtart azokban. A hitágazat többi részének pedig, amint azok egymásután következnek, nincs más jelentősége, mint hogy magyarázzák és kifejtik ezt a megváltást: hogyan és miáltal történt ez, és mily drága árat fizetett, mennyit fáradt és vállalt Ő ezért, hogy magáévá tegyen és uralma alá hozzon bennünket. Nevezetesen, hogy emberré lett, bűn nélkül fogantatott és született a Szentlélektől és a Szűztől, hogy úrrá legyen a bűnön, továbbá szenvedett, meghalt és eltemettetett, hogy eleget tegyen én érettem és megfizessen mindazért, ami bűnöm és tartozásom csak volt, nem

ezüsttel, sem arannyal, hanem önnön drága vérével. És mindezt azért tette, hogy nekem urammá legyen. Mert hiszen önnön-maga végett nem kellett volna ezt tenni, nem volt reá szüksége. Azután ismét feltámadott, legyőzte és megsemmisítette a halált. Végül pedig fölment a mennyekbe, átvette az Atya jobbján az uralmat, hogy kénytelen legyen urának vallani és alája legyen vetve az ördög és minden hatalmasság, míg végre az ítélet napján egészen el nem választ s el nem különít bennünket a bűnös világtól, ördögtől, haláltól, büntől, stb.

Ezeknek az egyes részleteknek a külön-külön fejtegetése azonban nem tartozik ebbe a rövid, gyermekeknek való beszéd keretébe, hanem az egész esztendő folyamán a rendes ígehirdetésekbe, különösen oly időszakokban, melyeknek az a rendeltetésük, hogy Krisztus születéséről, szenvedéséről, feltámadásáról, mennybemeneteléről, stb. szóló egyes hitcikkeket részletesen megtárgyalják. De hiszen az egész evangélium is, amelyet hirdetünk, csak azt célozza, hogy jól megértsük ezt a hitágazatot mint olyant, mely egész üdvösségünk és boldogságunk alapját képezi, s amely olyan gazdag és kimeríthetetlen, hogy akad rajta mindig elég tanulnivaló.

A HARMADIK HITÁGAZAT.

Hiszek a Szentlélekben; egy keresztyén Anyaszentegyházat; Szenteknek közösségét; bűnöknek bocsánatát, testnek feltámadását és az örök életet. Ámen.

Ezt a hitágazatot jobban nem tudom megvilágítani mint ha újból hangsúlyozom, hogy a megszentelésről szól, vagyis hogy a Szentléleknek és tisztének — hogy Ő megszentel — a leírását és kiábrázolását találjuk meg benne. Ezért e szót kell alapul vennünk: **Szentlélek**. Mert ez olyan rövidre fogott, hogy mást nem találhatunk. Lélekről ugyanis többféleről van szó a Szentírásban, u. m. emberei lélekről, mennyei lelkekről és gonosz lélekről. De Isten lelke az egyedüli, melyet Szentléleknek nevezünk. Ez az, aki minket megszentelt és most is megszentel. Ahogy az Atyát Teremtőnek, a Fiút Megváltónak nevezzük, épúgy kell a Szentlelket is munkája után szentnek vagy megszentelőnek neveznünk. De hogyan történik ez a megszentelés? Felelet: amint a Fiú az uralmat, amellyel bennünket megszerez, születésével, halálával s feltámadásával nyeri el, ép így végzi a megszentelést a Szentlélek is a következők által: a szenteknek közössége — vagyis a keresztyén egyház —, a bűnök bocsánata, a testnek feltámadása és az örök élet által. Vagyis hogy mindezek előtt az Ő szent közösségébe vezet el bennünket és az anyaszentegyház ölébe helyez, amely által hirdetteti nekünk az ígét s visz Krisztushoz.

Mert nem tudnánk soha se te, se én megismerni Krisztust, sem hinni benne, sem Urunkká tenni, ha a Szentlélek fel nem ajánlaná nekünk és szívünkbe nem adná mindezt az evangélium hirdetése által. A mű kész és befejezett, mert Krisztus szenvedése, halála és feltámadása stb. által megszerezte és elnyerte számunkra ezt a kincset. De ha a mű titokban maradna, hogy senki sem tudna róla, akkor kárba veszne az egész. Hogy azonban ne maradjon ez a kincs eltemetve, hanem felhasználhassuk és élvezhessük, azért küldötte és hirdettette Isten az Igét s adta a Szentlelket benne, hogy a Szentlélek tárja elénk és tegye sajátunkká ezt a kincset. Így tehát nem más a megszentelés, mint az elvezetés az Úr Krisztushoz, hogy általa vegyünk oly javakat, amelyeket magunk erejéből soha nem birtunk volna megszerezni.

Értsd meg tehát a hitcikk értelmét világosan. Hogy ha megkérdezik: mit értesz te e szavakon «Hiszek a Szentlélekben?» azt felelhesd rá: hiszem, hogy a Szentlélek engem, mint azt már a neve is mutatja, szentté tesz. De mi által, milyen módon, milyen eszközökkel cselekszi ezt? Felelet: a keresztyén anyaszentegyház, a bűnök bocsánata, a testnek feltámadása és az örök élet által. Mert a világban mindenek előtt van egy sajátos közösség, amely — mint az édesanya — szül és hordoz minden egyes keresztyént Isten ígéje által, melyet a Szentlélek nyilatkoztat ki és hirdet, aki a szíveket is megvilágosítja és lángra gyújtja, hogy azt megragadják, elfogadják, hozzá ragaszkodjanak és benne megmaradjanak.

Mert ha a Szentlélek nem hirdetteti valahol az Igét és fel nem ébreszti a szíveket, hogy megragadják, ott minden elveszett. Mint ahogy a pápaság alatt is történt, ahol a hitet eldugták a pad alá, a Krisztust senki nem ismerte Urának, sem a Szentlelket olyanak, aki megszentel. Vagyis senki nem hitte, hogy Krisztus olyan Urunk nekünk, aki saját cselekedeteink és érdemünk nélkül szerzett nekünk ilyen kincseket és tett kedvessé bennünket az Atya előtt. Hol volt hát a hiba? Ott, hogy nem volt jelen a Szentlélek, aki ezt kinyilatkoztatta és hirdettette volna, hanem csak emberek és gonosz lelkek voltak, akik azt tanították, hogy a saját cselekedeteink által üdvözölünk és nyerjük el Istennek a kegyelmét. Épen azért ez nem is keresztyén egyház. Mert ahol nem hirdetik Krisztust, ott nincs a Szentlélek, aki megalkotja, hívja, egybegyűjti a keresztyén egyházat, akinek munkái nélkül senki nem képes eljutni az Úr Krisztushoz. A hitágazat lényegéről legyen elég ennyi. Mivel azonban az egyszerűbb emberek számára nem oly világosak az egyes benne előforduló részletek, azért röviden ezeket is át fogjuk tekinteni.

A hitvallás a keresztyén anyaszentegyházat *Communio Sanctorum*, a Szentek közössége (*Gemeinschaft der Heiligen*) névvel jelöli meg; amely két kifejezés: az egyház és a szentek közössége tulajdonképpen egy és ugyanaz. E kifejezés azonban egyrészt eredetileg nem is volt benne a hitvallásban, másrészt meg németre is helytelenül és értelmetlenül *Gemeinschaft der Heiligen* szavakkal fordították. Ha világosabban akarjuk kifejezni, akkor jó németiséggel egész másképp kell ezt mondanunk, mert az *Ecclesia* szó németül tulajdonképpen *Versammlung* (magyarul gyűlést, egyesülést jelent). Mi azonban már megszoktuk a *Kirche*, azaz a szentegyház szót, amelyen azonban az egyszerűbb emberek — szintén helytelenül — nem az ott összegyűlt csoportját értik, hanem magát a felszentelt házat vagy épületet, holott nem önmagáért nevezzük azt a házat szentegyháznak, hanem csupán azért, mert a hívők csoportja gyülekező helyül használja fel; mert akik összegyűlünk, mi magunk építjük és szerezzük magunknak ezt a külön helyiséget erre a célra és adunk nevet is a háznak az ott összegyülekezők után.

Ez a szó tehát: szentegyház: (*Kirche*), tulajdonképpen nem jelent semmi mást, mint közönséges összegyülekezést s eredetére nézve nem is német, hanem görög szó (éppúgy, mint az *Ecclesia*) mert a görögök hívják ezt a saját nyelvükön *kyria*-nak, amit latinul is *curia*-nak mondanak. Jó németiséggel, a mi anyanyelvünkön tehát *christliche Gemeinde* vagy *Sammlung* (keresztyén egyesülés vagy gyülekezés), vagy még helyesebben és világosabban: *eine heilige Christenheit*, szent keresztyénség volna.

Épígy ez a szó: *Communio*, amely az *Ecclesia* (*Kirche*) szóra következik, valójában nem jelentene közösséget (*Gemeinschaft*), hanem községet, egyesülést (*Gemeine*). Lényegében tehát nem más ez mint valami széljegyzet vagy magyarázat, melylyel valaki a keresztyén egyház jelentését akarta körülírni. E helyett azután a mieink, akik sem latinul, sem németül nem tudtak, rendesen *Gemeinschaft der Heiligen*-t (szentek közösségét) fordítottak, holott a német nyelvben helytelen és értelmetlen ez a kifejezés. Helyes németiséggel tehát *Eine Gemeinde der Heiligen*-t (a szentek egységét, egyesülését) kell helyette mondanunk, vagyis olyan egyesülést, amely csupa szentekből áll; vagy még világosabban *Eine Heilige Gemeinde*-t (szent egyesületet). Azért mondom ezt, hogy ezt a kifejezést: *Gemeinschaft der Heiligen*, mindenki jól értse, mert ez már annyira bele gyökeresedett a köztudatba, hogy nehéz onnan kitörölni, s majdnem eretneket látnak abban, aki ezen egy szót is mer változtatni.

Ennek a hozzátételnek tehát ez az értelme: hiszek abban, hogy van itt a földön egy szent csoport vagy közösség, amely csupa szentekből áll, amelyet egy fő, a Krisztus alatt a Szentlélek hívott egybe egy hitben, egy érzésben és egy értelemben, amely az adományokban különböző, de egységes a szeretetben, szakadás és elkülönítés nélkül. Ennek én is az egyik része és tagja vagyok, birtokosa és részese minden javainak. S ehhez a Szentlélek vezetett el és tett engem annak az egy testnek tagjává azáltal, hogy Isten ígését hallgattam és most is hallgatom, ami a kezdete a bejutásnak. Mert, mielőtt tagjaivá lettünk ennek a közösségnek, az ördög hatalmában voltunk, mint akik sem Istenről, sem Krisztusról nem tudtunk semmit. Így ennél a szent közösségnél, vagyis a keresztyénségnél marad a Szentlélek mind az ítélet napjáig; amely a keresztyénség által visz bennünket magához s amelyet használ fel arra, hogy általa hirdettesse és gyümölcsöztesse az Igét. És ezáltal viszi végbe a megszentelést és sokasítja is meg azt, hogy napról-napra nagyobbodjon és erősödjön az egyház a hitben és annak gyümölcseiben, melyeket a Szentlélek munkál.

Hiszük továbbá, hogy a keresztyénségben bűneink bocsánatát is elnyerjük, ami a szentségek és a feloldozás által történik, továbbá az egész evangélium minden vigasztaló ígérete által. Mindaz ide tartozik azért, amit a szentségekre vonatkozólag kell hirdetnünk, sőt lényegében az egész evangélium és a keresztyénségnek minden hivatala is, melyekre nézve nagyon szükséges, hogy rendeltetésüket szüntelenül betöltsék. Mert ha Krisztus megszerezte is számunkra Istennek kegyelmét és a Szentlélek által szentekké lettünk is (a keresztyén anyaszentegyház egységében Isten ígéje által), azért teljesen még sem vagyunk bűn nélkül valók a mi testünk miatt, amelyet magunk hordunk.

A keresztyénségben azért minden arra rendeltetett, hogy az Ige és a szent jegyek által naponként elnyerhessük bűneink ingyenes bocsánatát, megnyugtathassuk lelkismeretünket és nyerhessünk új erőt mindaddig, amíg csak itt élünk. Így tehát a Szentlélek eszközlí azt, hogy habár van bűnünk, a bűn még sem árthat nekünk, mert a keresztyénségben vagyunk, ahol meg nem szűnik a bűnbocsánat, egyrészt azért, mert az Isten megbocsát, másrészt pedig azért, mert mi gyakorlunk bűnbocsánatot egymás között, támogatván és felsegítvén egymást.

A keresztyénségen kívül azonban, ahol nincs az evangélium, nincs bűnbocsánat sem és nem lehetséges a megszenteltetés sem. Így tehát azok, akik nem az evangélium és a bűnök bocsánata, hanem saját cselekedeteik révén keresik és szeretnék kiérdemelni

a szentséget, önnönmagukat zárják ki és különítik el ettől a keresztyénségtől.

De most is, mikor már megkezdődött a megszenteltetés és növekedik napról-napra, arra várakozunk, hogy a testünk váljon a halál martalékává és temetessék el minden tisztátalanságával együtt, hogy azután dicsőségben jöjjön elő és támadjon fel, teljes és tökéletes szentségre, az új, örök életben. Mert most csak félig vagyunk tiszták és szentek, hogy munkálkodjék rajtunk a Szentlélek, az Ige által állandóan részesítsen bennünket bűnbocsánatban naponként mindaddig, amíg csak el nem nyerjük azt az életet, ahol többé nem lesz már bűnbocsánat, hanem csupa tökéletesen tiszta és szent emberek, kik teljesen kegyességgel és igazsággal, elszakítottak és megszabadítottak a bűntől, haláltól és minden boldogtalanságtól, új, halhatatlan és megdicsőült testben.

Ime, ez mind a Szentlélek tiszte és munkája, hogy t. i. a megszentelést elkezdje s napról-napra előbbre vigye a földön e kettő: a keresztyén egyház és a bűnök bocsánata által. Ha pedig elporladunk, akkor egy pillanat alatt teljesen befejezi rajtunk ezt a munkát és az utolsó két cikkben foglaltak által megtart bennünket a szentségben.

Az azután, hogy *Auferstehung des Fleisches* (a hús-
nak feltámadása) áll itt a szövegben, megint csak nem helyes némettség. Ha ugyanis mi németek a *Fleisch* (hús) szót halljuk, akkor nem gondolunk másra, mint a húscsarnokra. Jó németiséggel azonban ezt így mondanánk: *Auferstehung des Leibes oder des Leichnams*, (a testnek, vagy holttestnek feltámadása); ez azonban nem sokat határoz; fő, hogy helyesen értelmezzük.

Az a hitágazat ez tehát, amelyik nem bevégezett, hanem folyvást folyó és állandóan megmaradó munkára vonatkozik. A teremtés ugyanis már a rég multba tartozik, ugyancsak végbement már a megváltás is. A Szentlélek azonban folytatja a munkáját szüntelenül egészen az ítélet napjáig és erre rendeli a földön az egyházat, amely által szól és cselekszik mindent. Mert hiszen az egész keresztyénséget még nem gyűjtötte össze, sem a bűnbocsánat osztása nem nyert még befejezést. Azért hiszünk Abban, aki az Ige által napról-napra közelebb hoz bennünket és adja, szaporítja és erősíti a hitet, ugyanazon Ige és a bűnök bocsánata által, hogy végül azután, ha mindezt a munkáját elvégezte rajtunk, mi pedig megmaradunk benne, meghalunk a világnak és minden boldogtalanságnak. Legvégül pedig teljesen és örökre szentté tegyen bennünket, amit most csak az Ige által várunk hitben.

Ime, lerajzoltuk remekül röviden és mégis gazdag szavakkal az Isten egész lényegét, akaratát és munkáját. Ez minden bölcseségünk, amely messze felülhalad minden emberi bölcseségen, észen és értelmén. Mert bár minden igyekezetével volt is azon az egész világ, hogy kikutassa, kicsoda az Isten, mik a tervei és tettei, mégse jutott ezzel a törekvéssel semmire se. Itt azonban, ime, mindezt megtalálod a maga egész gazdagságában. Mert itt, ebben a három hitágazatban, maga az Isten nyilatkoztatta ki és tárta fel atyái szívének és merőben kifejezhetetlen szeretetének legmélyebb mélységeit. Mert ime, épp azért teremtett bennünket, hogy megváltson és megszenteljen. S azonfelül, ami csak van égen és földön, mindent nekünk adott és elénkbe rakott, nekünk adta még az ő Fiát és Szentlelkét is, hogy általuk vigyen vissza bennünket magához. Mert ahogyan már fentebb rámutattunk, mi soha nem lennénk képesek arra, hogy az Atyának kegyelmét és irgalmát felismerjük, hanem egyedül csak az Úr Krisztus által, aki az Ő atyái szívének tükré, akin kívül mi csak haragos és rettenetes bűrőt láthatnánk Benne. De viszont önmagunktól Krisztusról sem tudhatnánk meg semmit, ha a Szentlélek ki nem nyilatkoztatná.

Ezek a hitágazatok azért elválasztanak és megkülönböztetnek bennünket, keresztyéneket a föld minden más lakójától. Mert akik a keresztyénségen kívül vannak, akár pogányok, akár törökök, zsidók vagy álkeresztyének és képmutatók legyenek, mindazok, még ha az egy igaz Istent hiszik és imádják is, mégsem tudják, hogy milyen érzülettel viseltetik irányukba az Isten és nem is várhatnak Tőle se szeretetet, se semmi jót s ennél fogva örök harag és kárhozat a részük. Mert hiszen ők nem mondhatják magukénak sem az Úr Krisztust, sem a Szentlélek nem világosította és áldotta meg őket az ajándékaival.

(Folytatjuk.)

A KERESZTYÉNSÉG MADAGASZKÁRON.

Az „Emmaus Felé“ számára írta RASENDRAHASINA madagaszkari lelkészjelölt.*)

MADAGASZKÁRT 1506-ban a portugálok fedezték fel. 1648-ban már misszionáriusok is jelentkeznek. Két róm. katolikus pap tölt el ott munkában mintegy húsz évet. Halálukkal azonban minden megszűnt. Az eredménytelenségnek egyszerű az oka: a Bibliát nem fordították le madagaszkári nyelvre és nem adták a hívők kezébe.

Hosszú-hosszú szünet után végre 1818-ban indult meg komolyan a missziós munka. Ekkor érkeztek meg az első *protestáns* misszionáriusok (*London Missionary Society*), kik már 1835-ben megajándékoztak bennünket a madagaszkári nyelvre fordított teljes Bibliával.

1835—57-ig tartott a keresztyénség legszomorúbb korszaka. Legtöbbet szenvedett a kegyetlenségeiről még Európában is ismert *I. Ranavalomanjaka* királynő alatt. Szerinte Madagaszkárnak nincs szüksége Jézusra, mert az az európaiaknak volt az egyik őse, Madagaszkárnak is megvannak a maga ősei, akit imádkozhatnak. (Madagaszkáron még ma is gyakorolják az ősök kultuszát.)

Egy *Ra t a l o m a* nevű asszony volt az első madagaszkári mártír (1837). A vesztőhelyen üldözőiért imádkozott, mikor a szívéen keresztül szaladt a lángzsza. A szemlélőkben igen mély nyomokat hagyott a kivégzés. Sokan mondogatták egymásnak: «Mégis csak igaznak kell lenni ennek a vallásnak, hogy ez az asszony ilyen bátran és örömmel tudott meghalni érte!» Mások meg így intézték el: «Nagyon hatalmas bálványja lehet!»

Voltak évek, amikor valamennyi misszionáriusnak el kellett hagynia Madagaszkárt. A madagaszkáriak pedig az életüket vesztették az evangélium miatt, de az evangélium diadalútját mégsem tudták megállítani. Olvashattuk a Bibliát s ebben megtaláltuk a Pásztort és mindent, amire csak szükségünk volt.

Az üldözés megszűnése után nagyobb arányú missziói tevékenység indult meg. Ma mintegy 7 missziói társulat működik Madagaszkáron. Mindegyiknek megvan a maga megállapított területe. Vannak angolok, norvégek, amerikai egyesült és szabad lutheránusok. Három évvel ezelőtt az adventisták is betértek hozzánk, de a munkamódjuk, hogy az elégedetlenséget igyekeznek elhalászni az egyházból, nem talált éppen a legmelegebb támogatásra.

Habár nem új ez a módszer Madagaszkáron. Ugyanígy csinálták régeb-

*) Örömmel közöljük ezt a cikket, hogy így eredeti forrásból ismerhessük meg Isten Lelkének munkáját egy exotikus nép között, habár azok a vallási formák, sőt a tartalom is, amely feltárul ebben a cikkben, itt-ott kissé idegen-szerű nekünk. *Szerk.*

ben a katolikusok is: nem a pogányokat térítették, hanem a protestánsokat. 1895-ben foglalták el a franciák Madagaszkárt s a velük jött jezsuiták azzal ijesztgették a népet: «Ha protestánsok maradtok, akkor az angolok barátai vagytok, tehát Franciaország ellenségei.» Nyíltan üldözték a protestánsokat. Templomaik közül sokat elvettek.

A világháborút ugyanígy használták ki a katholicizmus «becsületes» úton való gyarapítására. A főttebbi mesével áltatták a népet, csak most az angolokat a németekkel cserélték fel.

Madagaszkár területe nagyobb, mint Franciaországé. Lakossága azonban csak 3 millió 500 ezer. Ebből mintegy 1 millió protestáns, 1 millió 500 ezer katolikus, a többi meg pogány. Mint említettem, a missziói munka könnyebb-sége céljából területekre oszlik az egész Madagaszkár. A területek közt a legteljesebb harmónia uralkodik.

A madagaszkári Egyház papjait a hívek tartják el. A missziónáriusokat ellenben a missziói társulatok. A benszülőttek számára is van már 5–6 lelkész-képző szemináriumunk, amelyek erősen gyakorlati szelleműek.

A misszionáriusok szinte nélkülözhetetlenek újonnan alakult egyház-közsegeinkben tanácsaikkal és közreműködésükkel. Ezen kívül még a katekumenok oktatásával és a kórházak fentartásával is támogatnak bennünket. S a kórházakra bizony igen nagy szükségünk van, mert a veszedelmes hazai betegségeken kívül még az európaiak is becipeltek párat, hogy a pestis-nél, tuberkulózisnál és az alkoholizmusnál többet ne is említsek.

A misszió napról-napra erősödik. Különösen azok a bizonyoságtévők az erősségei, akikkel maga Madagaszkár ad fiai közül. — Hogy mi a jövő feladata? Még elég sok. Vannak még vidékek, ahol sohasem hallották még Jézus Krisztus nevét embereknek százai. Ez az, ami munkára ösztökölt annyi meg annyi madagaszkári benszülőttet, akik valami hatalmas belső erőtől üzve útra keltek, hogy hirdessék mindenfelé az üdvösség egyetlen útját: Jézus Krisztus bűnváltóságát. Az «*Űr tanítványai*»-nak hívják őket. Kissé bővebben foglalkozom velük, mert ez speciálisan «benszülőtt» mozgalom s rajtuk keresztül mélyen beláthatunk a madagaszkári nép lelki életébe.

Az «*Űr tanítványai*» mozgalmának megindítója egy *Rainisoalambo* nevű varázsló volt. Iszákos és erkölcstelen életet élt. 1884-ben megtért («fölebresztett Istentől», ahogy ő mondja), fétiseit megégezte, jósló szerszámaint összetörte s templomba kezdett járni. Csendes, elmélyedő természete a magányba vezeti. Itt tanítványok gyülekeznek köréje s velük együtt hirdeti az Igét.

Ekkor súlyos megpróbáltatással látogatja meg az Űr, amely elindítója lesz mozgalmának. Családja súlyos betegségbe esik. *Rainisoalambo* erre hangot hall: «Imádkozzál teidért s én meggyógyítom őket.» S hitteljes imádsága tényleg meghallgattatásra talált, egész családja meggyógyult.

Ez a tapasztalás lett az alapja annak a hitnek, hogy imádsággal ma is lehet beteget gyógyítani, mint az első keresztyének idejében. (Jakab 5, 14–15.) Ha az első tanítványok és az apostolok elnyerhették ezt az adományt (Máté 10: 8; Lukács 10: 9), úgy véli, hogy néki is megadta az Űr.

Sok tusakodás és imádkozás után végre elindulnak az «*Űr tanítványai*» az evangéliumot hirdetni és betegeket gyógyítani. Együtt mennek faluról-falura és bizonyoságot tesznek hatalmas erővel a bálványok hiábavalóságáról, a bűn súlyáról és annak kárhuzatos következményeiről, a betegségről és örök halálról. De ugyanakkor még nagyobb erővel hirdetik a bűnből és következményeiből való szabadulás örömteli lehetőségét és egyetlen útját, a bűnbánat és Krisz-

tus megváltó halálába vetett *hit* alapján. Majd Máté 10:1; Márk 16:17–18 («Azokat pedig, akik hisznek, ilyen jelek követik: az én nevemben... betegekre vetik kezeiket és meggyógyulnak.»); Lukács 10:9 és János 14:12 alapján hirdették, hogy a gyógyítás karizmája nekik is megadatott.

A betegeket kézzel és szóval gyógyítják ezen szavak közben: «Démon, parancsolom neked a Jézus Krisztus nevében, hogy menj ki ebből az emberből!» — de hirdetik, hogy csak azok gyógyulnak meg, akik a bűneiket igazán megbánják és hisznek. (A betegség a bűn következménye.) Nem egy emberrel beszéltem magam is, aki így nyerte vissza az egészségét. Beszéltem egy olyannal is, aki 30 évig másra se költött, mint orvosságra és mégsem tudott meggyógyulni, míg nem találkozott az *«Űr tanítványjaival»*.

Meg kell említenem azt is, hogy a templomban, *nyilvánosan* történt gyógyítások sokszor visszatetszést és meghasonlást szültek az egyháztagok között. Hogy ezt elsimítsák, egy alkalommal komoly értekezletre gyűltek össze a lelkészek és az *«Űr tanítványai»*. A lelkészek mindenben egyetértettek velük, csak a gyógyításra vonatkozólag nem. Az *«Űr tanítványai»* Márk 16:17–18-ra és a letagadhatatlan gyógyulási esetekre való hivatkozással védték magukat. Viszont a lelkészek a Máté 10:8-ban lévő apostoli megbízatásra (Betegeket gyógyítsatok, poklosokat tisztítsatok, halottakat támasszatok...) való hivatkozásnál kénytelenek voltak alázattal lehajtani a fejüket és bevallani, hogy nincs elég hitük ennek a betöltésére... Az *«Űr tanítványai»* tehát az egység és a békeesség érdekében lemondtak arról, hogy *nyilvánosan*, a templomban is gyógyítsanak.

Mozgalmuknak 1903-ban mintegy alapszabályokat is adtak a működés módjára vonatkozólag. (Kettesével járnak, csak Bibliát és énekes könyvet visznek magukkal, minden faluban megállanak stb.)

Vatomandry-ban 1907-ben létesült egy gyülekezet az *«Űr tanítványai»* munkája által. 1916-ban újra meglátogatta egy misszionárius *Vatomandry*-t s ekkor már 13 gyülekezetet talált a környéken. *) A misszionárius szemei meg-

*) A madagaszkáriak missziói buzgalmáról 1919-ben mi magyarok is meggyőződhetünk a saját szemünkkel. Szegeden a francia megszálló katonaságban voltak madagaszkári «színes» katonák is, akik minden vasárnap pontosan eljártak az ev. templomba az istentiszteletre, noha az ott hallottakból egy szót sem értettek. Egyszer azután egy tolmácsot szerevén azzal állítottak be a lelkészi hivatalba, hogy van közöttük néhány ember, «*akiket meg kellene keresztelni*». — Ezek az emberek bibliát olvastak, imádkoztak, énekeltek, tiszta életet éltek a kaszárnnyában is, sőt bizonyosságot tettek társaik előtt a Jézus Krisztusról s hogy nem hiába, azt bizonyítja a keresztség felvételére való jelentkezés. *Szerk.*

tettek a hála és öröm könnyeivel, amikor látta Istennek csodálatos cselekedeteit ezeken az egyszerű embereken keresztül: azt a sok-sok embert, akik mind Krisztusról tettek bizonyosságot, akik poklosok voltak és megtisztultak, betegek és meggyógyultak, sötétben tévelygők és az élet világosságára kerültek, azt a sok ragyogó arcot, amelyről a megtalált Élet öröme ujjongott.

Sok-sok példát beszélhetnék el, hogy mi minden is történt ez egyszerű néger testvéreim által. Igaza van az Írásnak: «*a világ bolondjait választotta ki magának az Isten, hogy megszégyenítse a bölcséket és a világ erőtleneit választotta ki magának az Isten, hogy megszégyenítse az erőseket*». (I. Kor. 3:27.)

Befejezésül megkísérlem lerögzíteni egy-két vonását ennek a mozgalomnak és megállapítani értékeit vagy hibáit.

1. Mindenelőtt legfontosabb az egész mozgalomban, hogy teljesen «*bennszülött*» jellegű. *Rainisoalambo*, a megindítója, részesült ugyan bizonyos vallásos nevelésben, (amint ő mondja: «jártam templomba») de azért bűnözött és alkoholista volt. Meggyőződése szerint «egyedül Isten ébresztette fel» ebből, tehát ment az ő felébredése minden emberi befolyástól. Ezt igazolja családja csodálatos meggyógyulása is, mert a misszionáriusok ellene voltak a gyógyítás tanának. Az «*Űr tanítványai*» tehát minden emberi támogatás és segítség nélkül járnak szerte és evangelizálják a mi népünket.

Tehát *bennszülött* ez a mozgalom eredetében, koncepciójában és kivitelében egyaránt. Ez előtt mindnyájunknak meg kell hajolni.

2. Fontos az «tanítványok» *hitének őszintesége*. Elhagytak mindent s elvállalták a vándoréletet, még a gúnyt is. S mindezt csupán honfitársaik lelki üdvösségéért cselekszik minden érdek vagy haszon nélkül.

3. *Tanításuk* (a gyógyítás ügyét kivéve) kiállhatja a legkomolyabb kritikát is. Talán még a megszentelődés kérdésénél találhat kifogást valaki néhanéha. Habár az is igaz, hogy ők nem tanítják a perfectionizmust, csak erőteljesen hangsúlyozzák, hogy a teljes szentségre kell törekedni, hogy hűveik lelki ébersége meg ne lankadjon.

4. A *gyógyításra* vonatkozó tanításuk nehéz pont a mi szemünkben, de mit mondhatunk reá?

a) Talán azt tartjuk, hogy ezek nem is voltak igazi gyógyítások? — De hát a család, személyvesztés nőhet ily nagy mozgalommá? És akik bizonyosságot tesznek gyógyulásukról?! Pedig hányan vannak ilyenek! Utóvégre vannak-e Krisztusnak *igéretei*, vagy nincsenek? Hiszen itt Európában is történtek gyógyítási csodák *Blumhardt* által, sőt még *Lourdes*-ban is! És akkor Madagaszkárban hihetetlen lenne ugyanez?

b) Avagy talán azt kellene tartanunk, hogy az apostolok és a 70 tanítvány példája szerint az «*Űr tanítványai*» is *külön hatalmat* kaptak erre? — Nem. Ezt sem kell gondolnunk, mert hiszen ők is csak azokat képesek meggyógyítani, akik bűneiket igazán megbánják, megvallják és hisznek. Még azt is hozzá tehetjük, hogy anélkül, hogy tagadni akarnánk a valódi hit által való gyógyítást, ismerünk olyan gyógyulást is, amelyek autosuggestioval vagy erős morális vagy fizikai rázkódtatással meg is magyarázhatók.

Mindezen kívül azonban az is szent igaz, hogy száz és száz ember tesz bizonyosságot Madagaszkáron: «Betegek voltunk, az orvosság semmit nem használt s akkor jöttek az «*Űr tanítványai*» és ő általuk véglegesen meggyógyultunk.» Azóta a hitetlenek hívökké lettek és Isten országa terjedésén munkálnak, hirdetvén, hogy él az Űr ma is és érvényes az Írás minden szava ma is.

Csak folytassa az Űr Lelke a maga áldott munkáját az én, még nagyrésztében ma is pogány népemben. Tudom, hogy a *Kereszt* prédikálása meg fogja hozni a teljes diadalt!

Strasbourg, 1930. május hó.

Franciából fordította: *Lülük Ferenc*,
(Strasbourg).

T H E O L O G U S É L E T

Hatalmas esemény lesz a soproni „Theológiai Konferencia”, amelyet Hit-tudományi karunk július 1—4.-én a következő rendben tart meg:

Júl. 1. d. u. 6. megnyitó istentisztelet (D. Geduly Henrik). Utána vallásos estélyen nyitja meg a konferenciát Dr. Kiss Jenő e. i. dékán. Előadást tart: D. Raffay Sándor „A keresztyén egységre irányuló törekvések”.

Júl. 2. d. e. 8—9. és júl. 3. d. e. 8—9. D. Dr. Pröhle Károly: „Keresztyénség és protestantizmus az Ágostai Hitvallásban”. 2.-án 9—10. Dr. Deák János: „A keresztyénség és az Ótestamentum”. 10—11. Dr. Kiss Jenő: „A szociális kérdés az Újszövetségben”. 11—12. D. Stráner Vilmos: „A vallásoktatás korszerű kérdései”. D. u. 4—5. Kemény Lajos: „Egyházunk és az intelligencia”. 5—6. Turóczy Zoltán: „Egyházunk és az ifjúság”. ^{3/47}: vallásos estély. Dr. Br. Podmaniczky Pál: „A külmiszió mai helyzete és problémái”. (vetített képekkel).

Júl. 3. d. 9—10. D. Kapi Béla: „Egyházi életünk és az Ágostai Hitvallás”. 10—11. Ziermann Lajos: „Egyházunk és a szektamozgalom”. 11—12. D. Kovács Sándor: „A magyar evangélikusság föld-és néprajza”. D. u. 4—5. Dr. Vitéz Péteri Aladár: „A világi elem szerepe az egyházban”. 5—6. Paulik János: „Egyházi alkotmányunk reformja”. ^{3/47}: vallásos estély. Lic. Dr. Karner Károly: „A Krisztus-kép a művészetben”.

Júl. 4. d. e. 8—9. D. Payr Sándor: „Az Ágostai Hitvallás története Magyarországon”. 9—10. D. Dr. Pröhle Károly: „Korunk szellemi áramlatai és a theologia”. 10—11. Megbeszélés. 11. Záró istentisztelet (Kiss István püspök). Reggelenként ^{3/48} kor reggeli áhitat.

Ezenkívül: a város s múzeumok megtekintése, 4. és 5.-én kirándulások. Kedvezményes ellátás a liceumi tápintézetben: reggeli-ebéd napi P 1'60. Elszállásolás: magánházaknál vagy olcsón szállodákban. Ingyen szállás a Theol. Otthon-ban (lepedőt, párnát, takarót szükséges hozni). Kedvezményes vasuti jegy jún. 10.-ig történő bejelentés esetén. Részvételi díj: P 4—, segédlelkészek, egyetemi hallgatóknak P 2'—.

Jelentkezési határidő: jún. 20. a hit-tudományi kar dékáni hivatalánál, mely készséggel ad felvilágosítást mindenre.

Tahi-i főiskolás nyári konferencia fiúgyűlése június 21—27., leánygyűlése június 28—július 4-én lesz.

A fiúgyűlés sorozatos előadásai, bibliaköröi: *Bibliakörök*: A kereszttitka, A kereszt súlya, Az elkerülhetetlen kereszt, A kereszt férfiai, A kereszt hatalma, A kereszt bolondsága. *Előadások eszmecserével*: Társadalmi betegségeink a rendőr—bíró—orvos—pedagógus—lelképásztor szemével. *Előadások*: A Biblia mint írásmű, A Biblia és a történelem, A Biblia Isten ígéje, A Biblia és a modern ember, A Biblia a gyakorlati életben. — Missziói parancs, Ker. ébredési mozgalmak a XIX. és XX. szd.-ban, A modern misszió problémái, A magyar misszió feladatai, Diákok és a misszió. — Én vagyok az életnek kenyere, Én vagyok a jó pásztor, Én vagyok az út, Én vagyok az igazság, Én vagyok az élet, Én vagyok az igazi szőlőtő. Ezenkívül: *Felekezeti és szakgyűlések*. Utolsó napon Úrvacsora. Megnyitás: 21.-én este. Csoportos indulás: 21.-én d. u. 2²⁰-kor az Eötvös-térről hajóval. Költség: 2'50 P. (jún. 10. után 3 P) rendezési díj s napi 2 P, a közismert bőséges és izletes ellátás ára. Máv. féláru jegy jún. 10.-ig való jelentkezés s rendezési díj beiktatása esetén biztosítva, később bizonytalan. Felszerelés: lepedő, meleg takaró, felöltő. Mély tányér, evőeszköz, pohár (3 dl.). Toiletté cikkek. A táborban büffé, iratterjesztés. Budapesti szállás konferencia előtt s után kapható a VII. Hársfa u. 59/b. diákokotthonban előzetes értesítés esetén. A konferencia után kirándulások. Az előadók most is egyházaink legkiválóbbjaiból kerülnek ki. Meghívót, felvilágosítást küld: Magyar diákok „Pro Christo” Szöv. Budapest, IX. Úllői u. 19. II. 4. — Mult évben a theol. ifjúság harmadrésze vett részt a konferencián — reméljük a növekedő tendenciát!

Levél a theológusok afrikai misszió-náriusától. Amint az előző számokban már tudattuk olvasóinkkal, hogy a theológus ifjúság elvállalta egy, a finn missziói területen munkálkodó evangélista fenntartásának költségeit, örömmel közöljük, hogy levelet kaptunk tőle. A munka még a kezdet kezdetén áll és ezért nagyon sok a nehézség. De Isten már így is megáldotta munkájukat eredménnyel. A templom után a misszió állomás is elkészült és most már egy új templom építéséről gondolkodnak

az egyik mellékállomáson. A gyülekezeteket Isten állandóan gyarapítja mind külsőleg, mind belsőleg. Az egész Ovambó-földön (hozzávetőlegesen akkora mint Németország) ez az egyetlen evangélikus misszió állomás, éppen ezért fokozottabb kötelességünk szívünkön hordozni ezt a munkát. A mi bennszülött evangélistánk neve Shanjengana Illes, aki már a most megnyitott új mellékállomáson egyedül dolgozik. Kérjük kedves olvasóinkat is, hogy imádkozzanak érte, mert erre nagy szüksége van, hogy Isten gazdagon megáldhassa munkáját.

Bibliórák a Fakultáson. Kedves professzoraink ebben az évben is összegyűjtötték bennünket az Ige köré, hogy mindegyre mélyebben bevezessenek annak élettadó tartalmába. Minden második héten volt egy ilyen áldott alkalom. Hálásak vagyunk ezért a szolgálatért, mivel nagy nyereséget jelentett mindannyiunk számára. Ezuton is megköszönjük nekik és kérjük őket, hogy a jövőben is nyújtsanak ilyen alkalmakat, ahol a biblia mellett találkozhatunk.

Diákgyűlés. Husvét előtt, ápr. 12—16. tartotta Magyar Diákok „Pro Christo” Szövetsége a szokásos tavaszi *vezeiőgyűlést Apostagon*. Az evangélikus és református egyházközségek nagy szeretettel látták a kb. 50 főnyi diákságot vendégül. Új és áldásos alkalmak voltak azok, amikor a gyülekezetek és a diákok együttesen alázkodtak meg az Isten színe előtt. Ez a gyűlés is seregszemle volt. A diákszövetség újra tudásította isteni megbizását, számba vette a fegyvereket és bajtársakat: a munkamódszereket és az evangélium hirdetésének számos alakulatait. Erőteljesen hangzott mind az előadásokból, mind a beszélgetésekből és hozzászólásokból az evangéliumnak örökké modern és aktuális üzenete, ami egyedül hozhat a magyar diákságnak és a magyar közéletnek megújítást. A képviselőtestület elfogadta az új alapszabály tervezetet. Egy hosszú fejlődési folyamatnak a lezárása ez: a diákszövetség ökumen eszményének a konfeszionális munka által való szolgálása. Ha eddig is áldott eszköz volt Isten kezében a diákszövetség evangélikus anyaszentegyházunk életében, eventűl még sokkalta inkább fog áldásosnak bizonyulni.

A theologus ifjúság máj. 10.-én búcsuzott el ifjúsági köre vezetőségétől s

választotta meg új tisztikarát. Elnökké egyhangu lelkesedéssel Keken András III. é. hallgatót, alelnökké pedig Baráth Pál III. é. hallgatót választotta meg a közgyűlés. Az új tisztikar többi tagjai: v. Sréter Ferenc II. é. h. titkár, Miklóssy Endre II. é. h. jegyző, Beyer Pál III. é. h. pénztáros, Fuchs Pál III. é. h. ellenőr, Pölöskey Miklós III. é. h. könyvtáros, Zsemberovszky János III. é. h. laptáros. A régi tisztikar áldozatkész, hűséges munkájára nagy hálával és szeretettel emlékezik az ifjúság s hiszi, hogy Lelkének gazdag áldásával halmozza el az Úr az újat is.

Theologus-cserkészlet. A 67. számú „Deákkúti” cserkészcsapat „Theologus Öreg Raj”-a önálló csapatá alakul a Kis János püspök nevét veszi fel. A csapatigazgatási kérvényt március közepén küldte be a raj az Országos Intéző Bizottsághoz. Az új csapat parancsnokul a raj Dr. Deák János egyet. ny. r. tanárt kérte fel, aki a tisztséget mindnyájunk örömeire elvállalta. Lapzártakor vesszük a hírt, hogy a Cserkész Szövetség az alakulást jóváhagyta s a csapatot igazolta.

Nagyütszeteletű Lelkész Urak figyelmébe! Felhívjuk a lelkész urak figyelmét a theologus ifjúság által készített vetített képekre, amelyek vallásos estélyek műsorául szolgálhatnak. Háromfajta sorozat áll a Nagyütszeteletű Lelkész urak rendelkezésére: 1. Luther élete (König világhírű rajzolóművész képei), 2. Jézus példázatai (Burnand híres svájci rajzolóművész képei), 3. Külmissziói sorozat (A lipcei Misszió Társulat afrikai és indiai munkamezejéről érdekes képek). A képeket meg lehet rendelni Kádár (Kliment) Gyulánál, Budapest, I. ker. Hidegkúti ut 123/a. Kérjük a Lelkész urakat, igényeiket két-három héttel előbb jelentsék be a fent megadott címre.

Felhívás! Mindenki hozzájárulhat könnyen valamivel a munkanélküliek támogatásához. Minden háznál van használt ruha, fehérnemű és cipő. Szedjük ezeket össze és küldjük el a Munkanélküliek Otthonába, Pesterzsébet, Drégely-utca 34, Kovács József címére. Ott kijavítják és értékesítik. Ezzel is fejlődnek a munka. Be lehet küldeni rongyokat is, amit papírgyáraknak adnak majd el. Aki teheti, küldjön pénzdományokat is dr. vitéz Csia Sándor Budapest, IX. Angyal-utca 7/a címére.

K Ö N Y V • F O L Y Ó I R A T

A két Blumhardt. (Irta Márkus Jenő ref. s. lelkész. MEKDSz. „Szövétnék” kiadás. 1930. Ára P 1'80. Kapható a szerzőnél Rinyahosszúfalu u. p. Lábod). Az utóbbi időkben a gyakorlati theologia terén mind többet hangoztatott és emlegetett név *Blumhardték* neve. Csodálatos, hogy ennek az immár százéves névnek kellő jelentősége és értelme, mégcsak most került az érdeklődés középpontjába. Egy ember, illetve emberpár régóta lezárult ajka, most kezd hallgatóságot gyűjteni maga köré, és tud egészen újat mondani a ma emberének. A világháború meggrázkodtatása kellett ahhoz, hogy önmagára eszmélő emberiség mint új hangra figyeljen fel *Blumhardték* életére.

Nevüket hiába keressük a dogmatikusok, ethikusok, nyelvészek, történészek névsorában. Nem, ott nem fogjuk őket megtalálni, Út tanokat, felfedezéseket nem hirdettek. Igazi értelmüket keresve, mindig személyes életükre, a csodálatosan egyszerű, de mégis az evangélium tisztaságával átítatott életükre fogunk bukkanni. A róluk szóló könyvek, ismertetések, biográfiák. Legfeljebb életüket és tevékenységüket analízáló és közvetítő tanulmányokkal találkozhatunk érdeklődések során, de e művek is oly céllal készültek, hogy erősebb megvilágításba helyezték azt a gyakorlati keresztény életet, melyet *Blumhardték* is, Isten csodálatos kegyelme által, boldog, megbizonyosodott hitttel kifejezésre jutattak.

Lelkész, pap volt a két *Blumhardt*. Apa és fiú. Két csodálatosan egymásból folyó és folytatódó élet. Isten országának szószólói. Az apostoli kornak a XIX. századbeli képviselői. Rádöbbenek arra, hogy az emberiség veszedelmesen eltávolodott a hit realitásától, Istennek a mindennapi életben működő szeretetétől, és hogy Istennek országa szinte csak mint ideál létezik a köztudatban, és nem mint a szívekben, és a hit valóságában megnyilvánuló erőforrás. Észeveszik a meghasonlást az apostoli kor és saját koruk között. Érzik a Sátán realitását a maga erejében, és lelkiükből feltör a kiáltás: Lehetetlen, hogy ne Jézus legyen a győztes. Az apostoli kor oly jellegzetes tünetével találkoznak, a démoni megszállottsággal. Sok betegségnak okát ebben látják. A segíteni nem tudó fájdalom kétségbeesés öntözi lelküket, hogy óhajtsák a Szent-Léleknek embereken át ható segít-

ségét. Jézus nevével indulnak harcba a Sátán, a bűn ellen. A szunyadó, csendes lelkiismeret felébred szavukra, a bűntudat jelentkezik az emberi szívében és csodálatosan, evvel egyidejűleg megkezdődnek az úgynevezett csodák is. Orvosok által menthetetlen betegek nyerik vissza egészségüket, bénák gyógyulnak meg, örömmel telítődnek meg fáradt lelkek és mindenütt felcsendül az ajkakon: „Jézus a győztes.”

Az első megbizonyosodástól kezdve, életük eleven bizonyossága Isten közöttünk működő kegyelmének. Az isteni hatalom nemcsak az apostoli korban működött, hanem ma is valóság, él, hat. A bűntudatot hangoztatják. Jézus a *bűnöshöz* szól, őt hívja az evangélium által, és csakis az hallja meg, aki bűneinek nyomasztó súlyát érzi. Jézus orvos! Orvosa a testi és lelki betegségeknek.

Ezen meggyőződés vezeti később a fiatal *Blumhardt*ot a szociáldemokraták táborába. Az istentagadóknak hirdeti Jézust, a kegyelem forrását, és küzd a parlament padjáról a gyakorlati kereszténység megvalósításáért.

Isten országa, ez az ő jelszavuk, és ez teszi aktuálissá őket a ma számára.

A külföldi irodalom bőven foglalkozik már velük. Kiadások, kiadásokat érnek. *Márkus Jenő* ismertetése arra irányul, — ha csak nagyvonásokban is — hogy megismertesse a magyar közönséggel a két *Blumhardt*ot. Világos, a lényegyet vázoló könyvecskéje bizonyny felkelti az érdeklődést a beható *Blumhardt*-tanulmányozás iránt, és egyhamar áldásossá teszi nevüket hazánk egyházi életében is.

Weinberger Gusztáv.

Karácsony Sándor: A tanulás mesterfogásai. Budapest, 1929. 218. lap. Diákokországban trombitajel hangzik. Egy nagyon kedves, mindig várt vendég érkezett. Különös vendég. Jóízű, csalogató szóval maga köré ülteti a diák élet népét: Hallgassatok rám édes fiam, leányaim és legyetek mesterei a tanulásnak, az életnek és legyetek végre győztesei a nagyon sokszor meddő küzködésnek. S azután folytatja: Nem igaz ám, hogy a szüleid, társaid, iskolád, tanulni valód, tanáraid hibája mindaz a baj, amit vagy elhalgatsz vagy mindig fölpanaszolsz. Mindennek te vagy az oka. A könyv egy-egy fejezeténél megpihen a diákszem, körülnéz, befelé néz s

megállapítja: „Milyen érdekes!” „Milyen szép!” „Milyen igaz.” És tovább gyűri magába a lapok tartalmát. Eléje áll a követelés: „Vetkőztetek le az ó ember és öltözzétek fel az új embert”, hogy a tanulás becsületes, okos, önálló, szabad, organikus, tudatos legyen, a program pedig: életréning, az indíték: természetes kíváncsiság, a célkitűzés: Isten nagyobb dicsősége. S akár a mnemotechnikáról, autodidaxisról van szó, a könyv minden szakasza, sora tudományos alapon épült, megfogó, lekötő, élvezetes és minden szakasza, sora egy olyan szív dobogása, amely azt szeretné, ha minél több magyar fiu és leány lenne Jézus Krisztus diákja s így biztos jövő. Ez a könyv a diákélet minden gájtját, szakadékját légvárát elegyengető, lerontó, minden hiábavalóságát, bűnét megmutató Keresztelő Jánosa akar lenni a Bibliának. Azért el kellene olvasni fiatal ötdíkesektől kezdve a kultuszminiszterig mindenkinek, akinek csak az iskolához, a neveléshez valami köze volt, van vagy lesz. — Diákországban sokan ülnek mohó szemmel e könyv előtt és vannak és lesznek, akik megütődnek rajta és elmorfondíroznak, meditálnak míg nyugvó pontra, egyenesbe jutnak. Azután vannak, lesznek, akiknek e könyv fölött kicsurran szemükből a bűnbánat sós könnye, fejük alá zatosan lehajlik s összekulcsolja kezüket a vágyakozás, az ígékezet. K. Gy.

Kötőrő. (A miskolci Jogászegylet röpirata, Eperjesről való menekülésük 10 éves emlékére). 1930.

A világháborút követő évtizedben a kurzusok jelszavának bengáli fénye világította meg az ifjúság imbolygó útját. Ma már lehetetlen észre nem venni a magyar fiatal-ság mind szélesebb körében felgyűrűző lelki válság jeleit. Igazmondó hangulatában tudatossá lett már előtte a jelszavak csődje. Megvizsgálja önmagát, a fennálló politikai és szociális helyzetet s keresi az orvoslást. A keresésnek tanubizonyossága a „Kötőrő” is. Ez a diákság a nemzet altruizmusát képviseli. Lelkét nemes ideálok hatják át, szava még nem függ osztályérdektől, faji, felekezeti és más különbségektől, gondolkozása szabad. Ily szemmel itéli meg az ország mai szomorú helyzetét.

Igazabb, becsületesebb, tisztább jövődő útjára török a követ. Köveik még darabosak, íróik előtt még sok mindennek kell tisztázódnia, de a nemesen gondolkozó, megújhódásra ígyekvő fiatalság e karakterisztikus szellemi megnyilvánulása őszinte és bátor hangjával máris teljes mértékben számot tarthat mindenki érdeklődésére. Hallottuk hírét, hogy az ifjúsági szervezetekben és magában a miskolci ifjúságban is meghasonlást keltett a könyv. Bennünk is. De mibennünk annyiban, hogy elváltattuk benne azt, ami fiatalos „sulyok elvetés”, „kapu-fal döngetés”, attól, ami az ifjúság *szociális lelkiismeretének* hatalmasan szép megnyilatkozása. Ebben a nemből majdnem első határozott hang a magyar ifjúságban s bizony szomorú lenne, ha a hivatalos szervezetek ennek is ellene fordultak volna. E.—F.

Tanulmányut a Luther-városokba

1930. július 12—23.

A tanulmányutra hivatalos minden buzgó evangélikus férfi és nő, ifju és leány, akik szeretnék végigjárni azokat az emlékezetes helyeket, ahol nagy reformátorunk, Luther Márton élt és dolgozott. Az idek nagy jubileumi esztendő tegyük egész életünkre maradandó emlékvé.

Utirány: Budapest—Bécs—Prága—Drezda—Wittenberg—Eisleben—Halle—Erfurt—Eisenach—Nürnberg—Regensburg—Budapest. A tanulmányut tartama 12 nap.

Költségek: A tanulmányut részvételi díja 220.— P úgy férfi, mint női résztvevőknek. Ebben benne foglaltatik az utiköltség Budapestről Budapestig,

főképen gyorsvonatokon, szállás és napi háromszori étkezés, valamint a cseh vizum díja. Ugy az étkezés, mint a szállás előkészítésére különös gondot fordítunk.

Jelentkezés: A résztvevők jelentkezésének utolsó dátuma 1930. június 15. A jelentkezéskor a részvételi díjból 40 pengő küldendő be a magyar utlevéllel együtt e címen: Keresztény Ifjúsági Egyesületek Szövetsége, Budapest IX. Üllői-ut 29. I. emelet. (Fennmaradó 180 pengő az induláskor fizetendő.)

A tanulmányut résztvevőinek a magyaron kívül más nyelvet nem kell birtokolni. Bővebbi részleteket válaszbélyeg ellenében küld meg a Szövetség Vezetősége.

Szerkesztésért és kiadásért felelős: *vitéz Sréter Ferenc.*

Nyomatott Székely és Társa könyvnyomdájában, Sopronban, Várkerület 66.

Kiadóhivatali közlemények:

Az „Emmaus Felé“ pénztárába befolyt önkéntes adományok: Bauer Béla Rostock P 178, Gyarmathy Dénes Rábaszentandrás P 5—.

Az előfizetési díjat beküldték:

15 pengőt: Gyarmathy D. Rábaszentandrás.

10 pengőt: Lehotzky A. Monor.

7-50 pengőt: Hilscher Z. Budapest.

5-5 pengőt: v. Magassy S. Sopron, Ondrik J. Sopron, Szennovitz D. Felsőgalla, Ev. Nőegylet Körmend, Sándy Gy. Budapest, Ev. lelkészi hiv. Balf, Weigl A. Mucsfa, Horváth O. Nagykanizsa, Reif P. Budapest, Kalma P. Budapest, Szabó J. Győr, Szabó M. Budapest, Dr. Placskó L. Ózd, Balikó J. Liszó, Bauer B. Rostock, Czékus K. Budapest, Plech A. Sopron.

4 pengőt: Huszák J. Sopron.

3-3 pengőt: Várady L. Pesterzsébet, Da-

nielisz I. Sopron, Scholtz L. Sopron, Seben J. Sopron, Tatay S. Sopron, Fuchs P. Sopron.

2-50-2-50 pengőt: Baráth P. Sopron, Belák J. Szombathely, Zoltán E. Nagyszénás, Dénes J. Nagykanizsa, Dedinszky A. Ipolyvece, Eösze Zs. Tolnanémedi, Bödec K. Súr.

2-2 pengőt: Weiszer E., Céh Ö., Majer Ö., Milán J., Klein L., Renner J.

1-90 pengőt: Palkovits I.

1-60 pengőt: Sztehló G.

1-50-1-50 pengőt: Beyer A., Szrna J., Neubauer J., Mészáros S., Perusits F.

1-1 pengőt: Rónay Z., Szabó L., Korom E., Bahil J., Gömöry E., Pankuch P., Aizenpreis D., Beyer P., Mina J., Balogh J.

50-50 fillért: Böhm L., Pölöskey M., Beyer A., Farády M., Kovács Gy.

Hálás köszönettel nyugtázzuk az adományokat és előfizetéseket.

Igen kérjük előfizetőinket, hogy tőlük telhetően sürgősen küldjék be előfizetési díjaikat, mert a Nagy Káté kiadása rendkívül nehéz feladatot jelent számunkra. Kérjük és hálás köszönettel vesszük olvasóink bármily csekély önkéntes adományát is.

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, hogy lakásváltoztatásukat szíveskedjenek közölni, nehogy a lap küldése hibánkon kívül fennakadást szenvedjen. Úgyszintén kérjük, hogy a havonkénti nyugtázásokat szíveskedjenek figyelemmel kíséreni és az esetleges reklamációkat azonnal eszközölni, mert az utólagos reklamációk igen nagy nehézségeket okoznak.

